

BACHELOROPLEIDING

OUDE NABIJE OOSTEN-STUDIES

FACULTEIT DER GEESTESWETENSCHAPPEN

UNIVERSITEIT LEIDEN

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0725

© 2020 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING OUDE NABIJE OOSTEN-STUDIES VAN DE UNIVERSITEIT LEIDEN	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	5
SAMENSTELLING VAN HET PANEL	5
WERKWIJZE VAN HET PANEL	6
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL	11
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	15
BIJLAGEN	31
BIJLAGE 1: BEOOGDE LEERRESULTATEN	33
BIJLAGE 2: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA	35
BIJLAGE 3: BEZOEKPROGRAMMA	38
BIJLAGE 4: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	39

Dit rapport is vastgesteld op 5 maart 2020

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING OUDE NABIJE OOSTEN-STUDIES VAN DE UNIVERSITEIT LEIDEN

Dit rapport volgt het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING

Bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies

Naam van de opleiding:	Oude Nabije Oosten-studies
CROHO-nummer:	56123
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	Het Oude Nabije Oosten in breed perspectief Egyptologie Assyriologie Hebreeuws en Aramees
Locatie:	Leiden
Variant:	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Inleverdatum NVAO:	01/05/2020

Het bezoek van het visitatiepanel Regiostudies aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden vond plaats op 5, 6 en 7 juni 2019.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Universiteit Leiden
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 4 maart 2019 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. P. (Peter) Van Nuffelen, research professor Cultural History of the Ancient World aan de Universiteit Gent (België) [voorzitter];
- Prof. dr. D.M. (Diederik) Oostdijk, hoogleraar English Literature aan de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. E.J.C. (Eibert) Tigchelaar, hoogleraar verbonden aan de Onderzoekseenheid Bijbelwetenschap en de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven (België);
- Dr. D. (Diana Bullen) Presciutti, senior lecturer in Kunstgeschiedenis, director of Global Studies en director van het Interdisciplinary Studies Centre aan de University of Essex (Groot-Brittannië);
- Prof. dr. A. (Axel) Holvoet, hoogleraar aan het Institute of the Languages and Cultures of the Baltic van Vilnius University (Litouwen);
- Prof. dr. E.M.H. (Helena) Houvenaghel, hoogleraar Spaanse Taal en Cultuur aan de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. J. (John) Nawas, professor in Arabic and Islamic Studies aan de KU Leuven (België);

- L. (Lara) van Lookeren Campagne, bachelorstudent Midden-Oosten Studies aan de Universiteit van Amsterdam [studentlid];
- Prof. dr. L.P. (Lars) Rensmann, hoogleraar European Politics and Society aan de Rijksuniversiteit Groningen [referent International Studies en Russian Studies];
- Prof. dr. H. (Harco) Willems, hoogleraar Egyptologie aan de KU Leuven (België) en directeur van de Leuvense opgravingsmissie in Dayr al-Barshā (Midden Egypte) [referent Oude Nabije Oosten-studies].

Het panel werd ondersteund door dr. E. (Els) Schröder en drs. E.G.M. (Mariette) Huisjes, die optraden als secretaris.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden maakt onderdeel uit van de visitatiegroep Regiostudies. In de periode maart 2019 tot en met november 2019 beoordeelde het panel in totaal 38 opleidingen aan vijf universiteiten: Radboud Universiteit, Universiteit Leiden, Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam en Rijksuniversiteit Groningen.

De Universiteit Leiden heeft negentien opleidingen die in deze visitatiegroep vallen. Om de werkdruk voor de panelleden te verdelen en ervoor te zorgen dat alle programma's voldoende aandacht kregen, werden er twee bezoeken gepland (in juni en november 2019).

Het visitatiepanel bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. P. (Peter) Van Nuffelen, research professor Cultural History of the Ancient World aan de Universiteit Gent (België) [voorzitter];
- Prof. dr. D.M. (Diederik) Oostdijk, hoogleraar English Literature aan de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. A. (Umar) Ryad, professor in Arabic and Islamic Studies aan de KU Leuven (België);
- Prof. dr. E.J.C. (Eibert) Tigchelaar, hoogleraar verbonden aan de Onderzoekseenheid Bijbelwetenschap en de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven (België);
- Prof. dr. G. (Gunnar) De Boel, gewoon hoogleraar in Vergelijkende Taalkunde, Griekse Taalkunde en Nieuwgriekse en Byzantijnse Letterkunde aan de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. I. (Inge) Brinkman, professor in African Studies aan de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. G. (Gert) Buelens, gewoon hoogleraar English and American Literature aan de Universiteit Gent (België);
- Dr. D. (Diana Bullen) Presciutti, senior lecturer in Kunstgeschiedenis, director of Global Studies en director van het Interdisciplinary Studies Centre aan de University of Essex (Groot-Britannië);
- R.A. (Rianne) Clerc-de Groot MA, docent Klassieke Talen aan het Cygnus Gymnasium in Amsterdam;
- Dr. D. (Dario) Fazzi, docent Noord-Amerika Studies en International Studies aan de Universiteit Leiden;
- Prof. dr. A.F.R. (Ann) Heirman, hoogleraar Chinese Taal en Cultuur aan de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. A. (Axel) Holvoet, hoogleraar aan het Institute of the Languages and Cultures of the Baltic van Vilnius University (Litouwen);
- Prof. dr. V. (Vincent) Houben, hoogleraar Geschichte und Gesellschaft Südasiens aan de Humboldt Universität Berlin (Duitsland);
- Prof. dr. E.M.H. (Helena) Houvenaghel, hoogleraar Spaanse Taal en Cultuur aan de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. D. (Daeyeol) Kim, professor aan het Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INaLCO) van de Université Sorbonne Paris Cité (Frankrijk);
- L. (Lotte) Metz MA, docente Grieks en Latijn aan het Stedelijk Gymnasium Nijmegen;
- Prof. dr. J. (John) Nawas, professor in Arabic and Islamic Studies aan de KU Leuven (België);

- Prof. dr. A. (Andreas) Niehaus, hoogleraar Japanse Taal en Cultuur aan de Vakgroep Talen en Culturen (afdeling Zuid- en Oost-Azië) van de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. J.L.M. (Jan) Papy, gewoon hoogleraar, verbonden aan de Onderzoeksgroep Latijnse Literatuur van de KU Leuven (België);
- Dr. N.A. (Nicolet) Boekhoff-van der Voort, docent Islamstudies en coördinator Graduate School for the Humanities aan de Radboud Universiteit;
- C. (Charlotte) van der Voort, derdejaars bachelorstudent Griekse en Latijnse Taal en Cultuur, en pre-masterstudent Nederlandse Taal en Cultuur, aan de Universiteit Leiden [studentlid];
- L. (Lara) van Lookeren Campagne, bachelorstudent Midden-Oosten Studies aan de Universiteit van Amsterdam [studentlid];
- G.M. (Gerieke) Prins, bachelorstudent Geschiedenis, met een focus op Sociale Geschiedenis en migratiegeschiedenis en een minor in Latijns-Amerikastudies, aan de Universiteit Leiden [studentlid];
- E.L. (Emma) Mendez Correa, bachelorstudent Griekse en Latijnse Taal en Cultuur aan de Universiteit Leiden [studentlid];
- Prof. dr. L.P. (Lars) Rensmann, hoogleraar European Politics and Society aan de Rijksuniversiteit Groningen [referent International Studies en Russian Studies, Universiteit Leiden].
- Em. prof. dr. C.H.M. (Kees) Versteegh, emeritus hoogleraar Arabisch en Islam aan de Radboud Universiteit [referent Arabisch en Midden-Oosten studies, Universiteit van Amsterdam];
- Prof. dr. H. (Harco) Willems, hoogleraar Egyptologie aan de KU Leuven (België) en directeur van de Leuvense opgravingsmissie in Dayr al-Barshā (Midden Egypte) [referent Oude Nabije Oosten-studies, Universiteit Leiden];
- Prof. dr. J. (Jaap) Wisse, professor of Latin Language & Literature aan Newcastle University (Groot-Brittannië) [referent GLTC en Oudheidstudies, Universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit Amsterdam].

Voor elk bezoek is een (sub)panel samengesteld, waarbij rekening is gehouden met de expertise, onafhankelijkheid en beschikbaarheid van de panelleden.

Projectleider van de visitatiegroep Regiostudies was dr. Els Schröder, medewerker van QANU. Zij was tevens coördinerend secretaris van het panel tijdens het bezoek aan de Radboud Universiteit en tijdens het eerste bezoek aan de Universiteit Leiden. Om de consistentie van de beoordelingen te waarborgen bezocht zij ook de start- en slotvergaderingen van het panel van de andere bezoeken en las en becommentarieerde elk conceptrapport. Tijdens haar verlofperiode werd zij bij het bezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam en Universiteit van Amsterdam, en bij het tweede bezoek aan de Universiteit Leiden vervangen door dr. Irene Conradie, bij het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen door dr. Anna Sparreboom. Hierbij werden nauwlettend de bevindingen tijdens de verschillende bezoeken geïkt.

Verschillende secretarissen ondersteunden het panel: drs. Trees Graas (medewerker van QANU) bij het bezoek aan de Radboud Universiteit; drs. Mariette Huisjes (freelance medewerker van QANU) bij het eerste bezoek aan de Universiteit Leiden en het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen; drs. Erik van der Spek (freelance medewerker van QANU) bij het tweede bezoek aan de Universiteit Leiden; drs. Mariëlle Klerks (freelance medewerker van QANU) bij het gecombineerde bezoek aan de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam. De QANU-projectleiders en secretarissen voerden regelmatig overleg, voorafgaand, tijdens en na afloop van elk bezoek.

Vorbereiding

Op 22 november 2018 vond een vooroverleg plaats met de voorzitter waarin de projectleider hem informeerde over de taakstelling en werkwijze van het panel in het algemeen en de rol van de voorzitter in het bijzonder, en een toelichting gaf op de van toepassing zijnde beoordelingskaders. Voorafgaand aan de bezoeken informeerde de projectleider de panelleden telefonisch en per e-mail over de taakstelling, algemene werkwijze en de formele kaders. Voor elke gespreksronde werden representatieve gesprekspartners geselecteerd. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als Bijlage 3.

De opleidingen schreven ter voorbereiding op de visitatie een zelfevaluatie-rapport. Deze werden na ontvangst door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en volledigheid en vervolgens doorgestuurd aan de panelleden. De panelleden bestudeerden de zelfevaluatie-rapporten en bijlagen en formuleerden op basis hiervan vragen en aandachtspunten ter voorbereiding op het bezoek. Ook formuleerden de panelleden per opleiding punten die hen in positieve zin opvielen.

Naast de zelfevaluatie-rapporten bestudeerde het panel voorafgaand aan het bezoek een selectie van eindwerken en bijbehorende beoordelingsformulieren (zie de toelichting in Bijlage 4).

Bezoek

Het visitatiebezoek aan Universiteit Leiden vond plaats op 5, 6 en 7 juni 2019.

Bij de start van elk bezoek hield het panel een vooroverleg waarin de eerste bevindingen en vragen en aandachtspunten werden besproken en waarin het panel afspraken maakte over de taakverdeling. De panelleden bespraken ook hun bevindingen ten aanzien van de (beoordeling van de) bestudeerde scripties.

Tijdens het bezoek heeft het panel eveneens onderwijs- en toetsmateriaal en verslagen van de opleidings- en examencommissie bestudeerd. Een overzicht van het bestudeerde materiaal is opgenomen in Bijlage 4. Het panel sprak met studenten en docenten, het management en verantwoordelijken, alumni en vertegenwoordigers van de examencommissie. Vertegenwoordigers van de opleidingscommissie namen deel aan het gesprek met docenten en studenten. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopsprekuur. Van deze gelegenheid is bij deze opleiding geen gebruik gemaakt.

Het panel gebruikte het laatste deel van het bezoek voor een intern overleg om de voorlopige bevindingen vast te stellen. Ter afsluiting gaf de voorzitter een korte mondelinge toelichting aan alle belangstellenden, waarin hij de belangrijkste observaties van het panel deelde.

Na afloop van de visitatie vonden in parallelsessies ontwikkelgesprekken plaats waarin panelleden en vertegenwoordigers van de opleidingen met elkaar in gesprek gingen over ontwikkelingen bij de betreffende opleidingen. De uitkomsten van het ontwikkelgesprek zijn in een apart verslag vastgelegd en afgestemd met het panel. De opleidingen publiceren een samenvatting van het verslag met daarin de belangrijkste conclusies.

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en legde dat vervolgens voor aan de projectleider voor een collegiale toets. Daarna vroeg de secretaris de panelleden om het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van de feedback en na akkoord van het panel stuurde de projectleider het rapport naar de faculteit met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De feitelijke onjuistheden werden na overleg tussen de projectleider en de voorzitter door de secretaris gecorrigeerd. Vervolgens werd het rapport door het panel vastgesteld en toegestuurd aan de Faculteit der Geesteswetenschappen en aan het College van Bestuur van de Universiteit Leiden.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een associate degree-, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Voldoet

De opleiding voldoet op de standaard aan basiskwaliteit.

Voldoet ten dele

De opleiding voldoet in belangrijke mate aan basiskwaliteit op de standaard maar er zijn verbeteringen nodig om volledig aan de standaard te voldoen.

Voldoet niet

De opleiding voldoet niet aan basiskwaliteit op de standaard.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities gehanteerd voor de beoordeling van de opleiding als geheel:

Positief

Op alle standaarden 'voldoet'.

Positief onder voorwaarden

Standaard 1 'voldoet' en maximaal op twee standaarden een 'voldoet ten dele' waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Negatief

In de volgende situaties:

- 'voldoet niet' op een of meer standaarden;
- 'voldoet ten dele' op Standaard 1;
- 'voldoet ten dele' op een of twee standaarden waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- op drie of meer standaarden 'voldoet ten dele'.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten van de opleiding Oude Nabije Oosten-studies zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend voor een wetenschappelijke bacheloropleiding. De beoogde leerresultaten bieden volgens het panel een waardevolle combinatie van taalverwerving, taalkunde en cultuur en voldoen daarmee ruimschoots aan nationale en internationale standaarden van het vakgebied en sluiten aan bij de opleidingsprofilering. Het panel raadt aan om het niveau van de beoogde zelfstandige leesbeheersing, zoals gedefinieerd in de algemeen geformuleerde leerresultaten, verder te verduidelijken in de trackspecifieke leerresultaten en de gekozen terminologie beter onderling af te stemmen. In algemene zin raadt het panel aan om de beoogde leerresultaten over de verschillende opleidingen van de faculteit heen te harmoniseren.

Het panel heeft geconcludeerd dat de opleiding een gevarieerd palet aan onderwijs aanbiedt met aandacht voor de geschiedenis, talen en culturen in het gebied dat zich uitstrekt van het huidige Egypte en Soedan, Israël, Jordanië, Libanon, Syrië tot Turkije en Irak. Het profiel van de opleiding met zijn interdisciplinaire en historische invalshoek is volgens het panel aantrekkelijk. Met name de nadruk op het gebruik van schriftelijke bronnen in de brontalen is uniek voor deze opleiding en maakt dat het programma internationaal onderscheidend is. Het panel heeft verder vastgesteld dat de Universiteit Leiden een lange traditie heeft die ernaar streeft kennis van vele culturen te bewaren en uit te bouwen. Dit is een wezenlijk onderdeel van haar identiteit en geeft haar een unieke positie in Nederland. De kennisopdracht van de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies is hierbij uitstekend een voorbeeld van en het panel ondersteunt van harte de ambitie dit unieke vakgebied te behouden voor de Nederlandse wetenschap.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het panel heeft bij de opleiding Oude Nabije Oosten-studies een enthousiaste, hooggekwalificeerde staf met onderzoeks- en onderwijsexpertise van wereldfaam aangetroffen. Er zijn formele en informele contacten tussen de studenten en de docenten, waardoor studenten goed geïnformeerd zijn over inhoud en organisatie van hun opleiding. Ook worden studenten gedurende hun gehele studie goed begeleid door de studieadviseur, tevens opleidingscoördinator, en door individuele docenten. Het panel heeft geconstateerd dat studenten op voldoende wijze worden ondersteund bij het schrijven van hun eindwerken en dat de faculteit en opleiding aandacht heeft voor arbeidsmarktorientatie. Hierbij zijn nog slagen te maken, met name met het oog op het beroepenveld van studenten die de specialisatie het Oude Nabije Oosten in breed perspectief volgen.

Studenten volgen onderwijs in kleine groepen en voelen zich voldoende uitgedaagd. De opleiding maakt eveneens in voldoende mate gebruik van de aanwezige (museum)collecties in Leiden. Studenten leren zo *hands on* artefacten en bronmateriaal uit de Leidse collecties hanteren, interpreteren en analyseren. Wel meent het panel dat er nog ruimte is om het huidige onderwijs, en met name de gebruikte onderwijsvormen in werkcolleges, verder te vernieuwen om studenten nog meer dan nu al het geval is uit te dagen zelf hun onderwijs vorm te geven. Het panel erkent dat een voldoende docentbezetting voor deze vernieuwing noodzakelijk is en onderschrijft de zorg van de opleiding dat verdere inkrimping van het docententeam en geconstateerde hoge werkdruk de onderwijsleeromgeving in deze zin nadelig zou kunnen beïnvloeden.

Het panel is positief over de opzet van het onderwijsprogramma, dat naast een duidelijke opbouw een heldere structuur kent. Deze opzet ondersteunt studenten om de beoogde leerresultaten te behalen. Het panel ondersteunt de ingeslagen richting die poogt de verschillende tracks van de opleiding binnen de gezamenlijke vakken met elkaar te verbinden. Deze interdisciplinaire benadering heeft in de ogen van het panel een absolute meerwaarde. Natuurlijk is deze nieuw ingeslagen weg een proces van continu zoeken naar vernieuwing en verbetering. Zo heeft het panel enige suggesties gedaan met betrekking tot de specialisaties het Oude Nabije Oosten in breed perspectief en Hebreeuws en Aramees. Het panel heeft daarnaast geverifieerd dat de opleiding voldoende reageert op signalen van studenten en docenten en inzet op constante verbetering. Het spreekt daarom zijn

volle vertrouwen uit in de opleiding om op een eigen, passende wijze vorm te geven aan deze panelsuggesties.

Standaard 3: Toetsing

Het panel is van oordeel dat de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies beschikt over een overwegend transparant systeem van toetsing. De kwaliteit van de toetsen wordt vergroot door toepassing van het vierogenprincipe bij de vormgeving en het gebruik van antwoordmodellen bij de beoordeling. Het toetsplan laat zien dat alle leerresultaten op passende wijze worden getoetst en maakt de relatie tussen de leerresultaten en de cursussen duidelijk. Wel meent het panel dat er bij de opleiding ruimte is voor de inzet van meer creatieve vormen van toetsing, waarbij studenten vaker worden uitgedaagd een combinatie van vaardigheden in te zetten. Het panel constateert verder dat de beoordeling van eindwerken bij de opleiding deugdelijk is opgezet, maar dat de transparantie van de eindbeoordeling in de verslaglegging nog wisselend van kwaliteit is. Het panel waardeert dat de opleiding ernaar streeft vaste beoordelingskoppels te vermijden. Volgens het panel zijn een aantal toegekende oordelen hoog, met name van (ruim)voldoende werkstukken. Hoewel de opleiding ernaar streeft om vaste koppels te voorkomen, suggereert het panel om gebruik te maken van de scherpe blik van collega's buiten de opleiding.

Tot slot stelt het panel vast dat de examencommissie Classics and Ancient Civilizations haar taak op het gebied van de kwaliteitsborging van toetsing in voldoende mate heeft opgepakt. Zij borgt het binnen de opleiding gerealiseerde niveau. Hierbij wordt de examencommissie op goede wijze ondersteund door de professionaliseringsslag die de faculteit op het gebied van toetsbeleid in de afgelopen jaren heeft gemaakt. Het panel moedigt de faculteit en examencommissie aan deze lijn voort te zetten en uit te breiden. Hierbij is het van belang dat leden van de examencommissie in voldoende mate worden gecompenseerd voor hun werkzaamheden om blijvend draagvlak voor veranderingen te kunnen creëren. Daarnaast vraagt het panel de faculteit de facultaire richtlijnen voor het behandelen van plagiaat- en fraudezaken onder de loep te nemen en daarbij een eenduidige lijn af te stemmen met de betrokken examencommissies.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

Het panel constateert dat afgestudeerden van de opleiding Oude Nabije Oosten-studies de beoogde leerresultaten behalen. De eindwerken zijn over het algemeen van ruim voldoende kwaliteit, met enkele uitschieters naar zowel boven als beneden dit niveau. Vooral de goede bronnenkritiek en de vertrouwdheid met primaire teksten vielen het panel hierbij positief op, wat studenten goed voorbereidt op een vervolgopleiding in de wetenschap. Dit blijkt ook uit de doorstroomgegevens van afgestudeerden: een groot deel van de alumni van deze opleiding bemachtigt een plaats in een onderzoeksmaster in het vakgebied.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

De voorzitter van het panel, prof. dr. Peter Van Nuffelen, en de secretaris, dr. Els Schröder, verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 5 maart 2020

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

Context

De bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies (ONOS) is een van de 24 bacheloropleidingen aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden. Deze faculteit is georganiseerd als een matrix van instituten en opleidingen. De docenten zijn aangesteld bij een van de onderzoeksinstituten van de faculteit, vooral het Leiden University Institute for Area Studies (LIAS), en verrichten daar ook onderzoek. Daarnaast verzorgen zij onderwijs in een of meer opleidingen. De bacheloropleiding ONOS valt onder de verantwoordelijkheid van het opleidingsbestuur, dat bestaat uit een opleidingsvoorzitter uit de wetenschappelijke staf en een studentlid. Het opleidingsbestuur valt onder rechtstreekse verantwoordelijkheid van het faculteitsbestuur. Het krijgt gevraagd en ongevraagd advies van een Opleidingscommissie, die bestaat uit studenten en docenten. Verder valt de opleiding onder de examencommissie Classics and Ancient Civilizations, samen met drie andere opleidingen en de faculteitsbrede minor Retorica.

Tot het collegejaar 2018-2019 was ONOS bekend onder de naam Oude Culturen van de Mediterrane Wereld. In deze rapportage zal doorlopend de nieuwe naam van de opleiding worden gehanteerd om verwarring te voorkomen. De naam ONOS zal dus ook worden gebruikt wanneer verwezen wordt naar de situatie voorafgaand aan de naamswijziging.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Profiel

De bacheloropleiding ONOS combineert expertise binnen de vakgebieden Assyriologie, Egyptologie en Hebreeuws en Aramees. Het programma wordt aangeboden in vier specialisaties: 1. Assyriologie, 2. Egyptologie, 3. Hebreeuws en Aramees en 4. het Oude Nabije Oosten in breed perspectief (ook wel de 'brede' track genoemd). Onderwerp van studie vormen de oude talen en culturen in het gebied dat zich uitstrekt van het huidige Egypte en Soedan, Israël, Jordanië, Libanon, Syrië tot Turkije en Irak. Ook de historische reikwijdte is groot: van ongeveer het midden van het vierde millennium vóór Christus tot de zevende eeuw na Christus. De Hellenistische en vroegchristelijke tijd zijn onderdeel van deze historische periode. De opleiding ONOS werkt samen met de bacheloropleidingen Geschiedenis en Griekse en Latijnse taal en cultuur voor het verzorgen van enkele cursussen. Zij presenteert zich verder nadrukkelijk als een regiostudie waarbij ook de interactie en uitwisseling tussen de verschillende taal- en cultuurgebieden onderwerp van studie is.

ONOS is in Nederland uniek; geen enkele andere universiteit biedt een gelijksoortige, volwaardige bacheloropleiding in de wetenschappelijke disciplines Assyriologie, Egyptologie en Hebreeuws en Aramees. Ook wereldwijd is de combinatie van wetenschappelijke expertise aanwezig in Leiden op dit academisch niveau en kennisgebied zeer zeldzaam. Het bijzondere karakter van de opleiding is volgens het panel onomstotelijk bewezen en wordt zeer gewaardeerd. Het panel vindt de gekozen historische invalshoek aantrekkelijk. Met name de nadruk op het gebruik van schriftelijke bronnen in de brontalen is in zijn ogen uniek voor ONOS en maakt dat het programma internationaal onderscheidend is. Vertegenwoordigers van de opleiding vertelden tijdens het bezoek aan het panel dat de aanduiding 'ONOS' gedurende de laatste tien jaar is geëvolueerd van een koepelterm tot een gezamenlijk gedragen profiel. Het panel meent dat dit de juiste houding is en heeft begrip voor het feit dat de interdisciplinaire omslag onderdeel is van een proces van verandering van een telkens meer integrerende en historiserende benadering, met talige inslag. Het waardeert de vorderingen die over de jaren heen zijn gemaakt.

Zoals reeds genoemd droeg de opleiding tot het collegejaar 2018-2019 de naam Oude Culturen van de Mediterrane Wereld. De zelfevaluatie geeft als belangrijkste motivatie voor deze naamswijziging dat de nieuwe naam meer recht doet aan de geografische en culturele zwaartepunten van de opleiding, en dat deze beter aansluit bij de internationaal gangbare term (*Ancient*) *Near East* om het vakgebied en de daartoe behorende opleidingen en instituten aan te duiden. Het panel onderschrijft deze motivatie en herkent zich in deze herijking, die naar zijn mening de unieke expertise en regionale oriëntatie ten grondslag aan deze opleiding duidelijker voor het voetlicht brengt. Daarnaast accentueert de nieuwe opleidingsnaam duidelijk de verschillen met opleidingen op het gebied van de Grieks-Romeinse Oudheid door nadrukkelijk de regio van studie te benoemen.

In de afgelopen jaren groeide de studentenpopulatie bij ONOS van 54 eerstejaars in 2015-2016, tot 63 eerstejaars in 2018-2019. Tijdens het bezoek gaf de opleiding de verbreding van het opleidingsprofiel tot een meer interdisciplinair gerichte studie als verklaring voor deze stijging. Hierdoor zouden niet alleen studenten met een passie voor de taal en cultuur van één van de vakgebieden zich aangetrokken voelen tot het programma, maar ook breder cultureel geïnteresseerde studenten met een historische interesse sneller kiezen voor deze opleiding in plaats van voor een opleiding Geschiedenis of Oudheidwetenschappen. Studenten bevestigden deze opleidingsvisie, maar gaven aan dat de liefde en interesse voor één van de deelvakgebieden vaak wel doorslaggevend was in hun keuze voor ONOS. Zij apprecieerden echter de kruisbestuiving en uitwisseling die de opleiding biedt. Ook meenden zij dat de integrerende benadering de mogelijkheden op de arbeidsmarkt heeft vergroot, omdat zij gemakkelijker kunnen beargumenteren wat de meerwaarde van hun opleiding is. De keuze voor een interdisciplinaire benadering lijkt het panel dan ook geslaagd. Het panel raadt de opleiding aan nog wel scherper te definiëren wat de unieke kennis en vaardigheden zijn, die studenten in kunnen zetten op de arbeidsmarkt.

Meer in het algemeen is het panel onder de indruk van de diversiteit en diepgang in het culturele profiel van de Universiteit Leiden, waaraan de bacheloropleiding ONOS in belangrijke mate bijdraagt. Een relatief kleine opleiding zoals deze is kwetsbaar, want duur om te onderhouden. Maar het panel benadrukt dat dergelijke bijzondere opleidingen van vitaal belang zijn, niet alleen voor het aanbod van de Universiteit Leiden, maar voor Nederland als geheel. Als er geen academisch onderzoek wordt gedaan in gespecialiseerde deelgebieden van de geesteswetenschappen, kan de universiteit geen brede opleidingen met voldoende diepgang aanbieden, noch bijvakken voor studenten uit andere richtingen. Ook blijven wetenschappers van andere faculteiten en universiteiten verstoken van gespecialiseerde expertise. Tot slot: als taalkundige en culturele expertise niet van de ene op de andere generatie wordt overdragen, ondermijnt dit de positie van Nederland in de internationale diplomatie en commercie.

Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten zijn onderverdeeld in twee categorieën: voor de vier specialisaties zijn vijf gezamenlijke leerdoelen gesteld. Daarnaast zijn er voor alle specialisaties afzonderlijk ook nog een aantal trackspecifieke leerdoelen geformuleerd. Alle geformuleerde leerdoelen zijn direct gerelateerd aan de Dublin-descriptoren op het gebied van (het toepassen van) kennis en inzicht, oordeelsvorming en communicatie- en leervaardigheden met passende aandacht voor hermeneutiek, bronnenkritiek, taalverwerving, taalbeheersing, taalkunde en cultuur. Zij voldoen volgens het panel aan de gestelde niveau-eisen van een bacheloropleiding en sluiten ook in voldoende mate aan bij de eisen gesteld door het vakgebied. Voor een overzicht van de beoogde leerresultaten, zie bijlage 1.

Het panel vindt het positief dat met name kennis en inzicht van geschreven bronnen en archeologisch materiaal (Algemeen, eindkwalificatie 1.e) en de mate van zelfstandige leesbeheersing van originele teksten (Algemeen, eindkwalificatie 2.a) nadrukkelijk zijn benoemd als onderdeel van de algemeen geldende leerdoelen, omdat deze aansluiten bij het unieke opleidingsprofiel van ONOS als talig georiënteerde regiostudie. Wel meent het panel dat het beoogde taalniveau hierbij enigszins onduidelijk blijft: een zelfstandige leesbeheersing van eenvoudige tot middelmatige moeilijkheidsgraad vertaalt zich in de trackspecifieke doelstellingen als 'elementaire leesvaardigheid'

(Het Oude Oosten in breed perspectief, 1.a) en als 'grondige kennis van de grammatica' (Hebreeuws en Aramees/Egyptologie/Assyriologie, 1.a). Het panel begrijpt dat de uiteindelijk behaalde taalbeheersing afhankelijk is van de gekozen specialisatie. Het zou echter graag terugzien dat het bereikte taalniveau wordt gedefinieerd in gelijke termen, namelijk het niveau van zelfstandige leesbeheersing. Daarnaast zouden doelstellingen over het behaalde filologische niveau en kennis van de grammatica aanvullend kunnen worden geformuleerd voor de verschillende tracks, waarbij ook verschillen in de taalbeheersing voor de tracks verder kunnen worden uitgewerkt. Nu laten de gekozen bewoordingen in de trackspecifieke leerdoelen enigszins te raden over.

Het panel beveelt verder aan om de beoogde leerresultaten over de verschillende opleidingen van de faculteit heen te harmoniseren. Zij zullen uiteraard verschillen, maar als alle programma's dezelfde terminologie en categorisering gebruiken verhoogt dit de transparantie van de leerdoelen bij de verschillende opleidingen in het algemeen.

Overwegingen

De beoogde leerresultaten van de opleiding Oude Nabije Oosten-studies zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend voor een wetenschappelijke bacheloropleiding. De beoogde leerresultaten bieden volgens het panel een waardevolle combinatie van taalverwerving, taalkunde en cultuur en voldoen daarmee ruimschoots aan nationale en internationale standaarden van het vakgebied en sluiten aan bij de opleidingsprofilering. Het panel raadt aan om het niveau van de beoogde zelfstandige leesbeheersing, zoals gedefinieerd in de algemeen geformuleerde leerresultaten, verder te verduidelijken in de trackspecifieke leerresultaten en de gekozen terminologie beter onderling af te stemmen. In algemene zin raadt het panel aan om de beoogde leerresultaten over de verschillende opleidingen van de faculteit heen te harmoniseren.

Het panel heeft geconcludeerd dat de opleiding een gevarieerd palet aan onderwijs aanbiedt met aandacht voor de geschiedenis, talen en culturen in het gebied dat zich uitstrekt van het huidige Egypte en Soedan, Israël, Jordanië, Libanon, Syrië tot Turkije en Irak. Het profiel van de opleiding met zijn interdisciplinaire en historische invalshoek is volgens het panel aantrekkelijk. Met name de nadruk op het gebruik van schriftelijke bronnen in de brontalen is uniek voor deze opleiding en maakt dat het programma internationaal onderscheidend is. Het panel heeft verder vastgesteld dat de Universiteit Leiden een lange traditie heeft die ernaar streeft kennis van vele culturen te bewaren en uit te bouwen. Dit is een wezenlijk onderdeel van haar identiteit en geeft haar een unieke positie in Nederland. De kennisopdracht van de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies is hier bij uitstek een voorbeeld van en het panel ondersteunt van harte de ambitie dit unieke vakgebied te behouden voor de Nederlandse wetenschap.

Conclusie

Bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Onderwijstaal

De Universiteit Leiden heeft gekozen voor het uitgangspunt dat bacheloropleidingen in principe het Nederlands als voertaal hanteren om studenten de kans te bieden op academisch niveau Nederlands te leren schrijven en toepassen. De opleidingsnaam is eveneens Nederlandstalig. De Faculteit der Geesteswetenschappen heeft op dit uitgangspunt een aantal uitzonderingen geformuleerd, met name omdat het aanbod binnen deze faculteit bij uitstek talig is gericht. De faculteit ziet meertaligheid en de uitwisseling tussen (kennis over) talen en culturen juist als één van haar doelstellingen. Daarnaast

kan het volgen van enkele Engelstalige vakken bachelorstudenten ook helpen in hun voorbereiding op een Engelstalige masteropleiding. Binnen de bacheloropleiding ONOS worden enkele vakken in het curriculum aangeboden in het Engels ten behoeve van de toegankelijkheid en/of om de taalbeheersing van bepaalde specialistische experts ter wille te zijn. Studenten hebben wel altijd de mogelijkheid om de toetsing van deze vakken, indien gewenst, in het Nederlands af te leggen. Studenten hebben tijdens het bezoek geen bezwaren geuit tegen deze opzet en ook de examencommissie heeft geen klachten hierover gemeld bij het panel. Het panel kan zich dan ook vinden in de gekozen onderwijstaal en -naam.

Programma

Het programma van de bacheloropleiding ONOS beslaat zes semesters (180 EC). In drie jaar volgen studenten een aantal gemeenschappelijke cursussen (70 EC), een aantal trackspecifieke cursussen (70 EC) en schrijven zij een bachelorscriptie (10 EC). Alle studenten hebben daarnaast de mogelijkheid hun studieprogramma gedeeltelijk zelf in te vullen. Deze vrije ruimte (30 EC) is facultair vastgelegd. Studenten kunnen hun vrije ruimte vullen met een minor, een stage of een zelfgekozen keuzepakket, op voorwaarde dat deze keuzen zijn goedgekeurd door de examencommissie. Het merendeel van jaar drie is ingevuld met deze vrije ruimte en de bachelorscriptie, in totaal 40 EC. Daarnaast volgen studenten in het derde jaar ook een verplicht scriptieseminar ter voorbereiding op het schrijven van de bachelorscriptie en als arbeidsmarktorientatie. Voor dit scriptieseminar worden geen studiepunten toegekend. De twee voorliggende jaren beslaan daarom vooral gemeenschappelijke en trackspecifieke programmaonderdelen. Voor een gedetailleerd overzicht van het programma, zie Bijlage 2.

De gemeenschappelijke cursussen bestaan uit een aantal cultuurhistorische vakken (die in totaal 45 EC omvatten), waarin studenten kennis nemen van de (kunst)historische en religieuze context en van de archeologie van het Oude Nabije Oosten. Verder wordt er in het gezamenlijk aanbod ook aandacht besteed aan museologie. Daarnaast komen studenten vanuit alle vier de ONOS-specialisaties elk jaar bijeen in drie opeenvolgende seminars gericht op de regio (van elk 5 EC), waarbij nadrukkelijk aandacht is voor het aanleren van het *métier*. In het eerste jaar wordt in dit ONOS-seminar stilgestaan bij het aanleren van onderzoeksvaardigheden, presentatievaardigheden, methodologie en het omgaan met vakliteratuur. In de ONOS-seminars van de jaren twee en drie staat kritische reflectie en wetenschappelijke discussie centraal, waardoor ook uitwisseling en verdieping plaats kan vinden tussen de verschillende specialisaties. Alle bachelorstudenten aan de Faculteit der Geesteswetenschappen volgen verder twee kerncurriculumvakken, die gezamenlijk worden gevolgd door bachelorstudenten van verschillende opleidingen. Bij ONOS zijn dit 'Wetenschapsfilosofie' (5 EC) en 'Area Studies' (5 EC), beide aangeboden in het tweede jaar.

Binnen ONOS zijn er vier tracks met ieder een geheel eigen trackspecifiek aanbod en trackspecifieke leerlijnen: 1. Assyriologie, 2. Egyptologie, 3. Hebreeuws en Aramees en 4. het Oude Nabije Oosten in breed perspectief. Van deze laatste track worden de trackspecifieke vakken mede ingericht door de opleiding Geschiedenis en wordt samengewerkt met docenten van de opleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur. De opleiding trekt welbewuste studiekeuzers die zich voorafgaand aan de studie een goed beeld hebben gevormd over de verschillende tracks en daar meestal ook al een keuze in hebben gemaakt. Studenten vinden dat zij tijdens de eerste maanden van de opleiding waarin die keuze definitief wordt gemaakt, voldoende worden begeleid bij het maken van een keuze.

De bacheloropleiding ONOS is ingericht op basis van een aantal facultaire uitgangspunten. Alle cursussen hebben een omvang van 5 of 10 EC. Het onderwijsprogramma is opgezet volgens de Leidse universitaire 100-400 niveau-indeling, zoals gangbaar voor een bacheloropleiding. Studenten worden volgens dit model geleid van een inleidend niveau (100), via een niveau dat uitgaat van een meer autonome studiehouding (200), naar een gevorderd niveau (300). Ze sluiten vervolgens hun bacheloropleiding af met een zelfstandig te verrichten eindwerkstuk of een cursus op gespecialiseerd-verdiepend niveau (400). Deze indeling maakt het mogelijk om de niveaureisten voor gevolgde cursussen te objectiveren en daarmee te garanderen volgens het panel dat alle studenten binnen hun bacheloropleiding de beoogde leerresultaten behalen.

Verder kent het curriculum van ONOS drie inhoudelijke leerlijnen: een cultuurhistorische leerlijn, een leerlijn gericht op de opbouw van onderzoeks- en communicatievaardigheden en een leerlijn gericht op het taalonderwijs. De eerste twee leerlijnen zijn voor de vier specialisaties gelijk en onderdeel van het gezamenlijk programma. Taalonderwijs is trackspecifiek opgezet. Binnen de specialisatie Assyriologie vertaalt deze leerlijn zich voornamelijk in een gedegen basis Akkadisch (in concreto: Oudbabilonisch), gevolgd door andere stadia van deze taal, met vergelijkbare leerlijnen voor Soemerisch en Hittitisch. Voor Egyptologie richt de het taalonderwijs zich op een gedegen basis in het Middegyptisch, gevolgd door andere Egyptische taalstadia, en het Koptisch. Hebreeuws en Aramees biedt een gedegen basis Bijbels Hebreeuws en Aramees, gevolgd door latere stadia van deze talen en verwante Noordwest-Semitische talen.

Voor het Oude Oosten in breed perspectief geldt een veel beperktere taalleerlijn, wat ook gereflecteerd wordt in de gekozen trackspecifieke beoogde leerresultaten (zie Standaard 1). Studenten krijgen een gedegen inleiding in een gekozen taal (Akkadisch, Grieks, Hebreeuws of Middegyptisch). In het huidige programma wordt dit vak vervolgens in het derde jaar vervolgd met een epigrafische cursus. Na evaluatie heeft het programma besloten dit derdejaarsvak voor de brede specialisatie te vervangen door een nieuw in te voeren onderdeel; in collegejaar 2019-2020 gaat een nieuw vak van start (werktitel: 'Van Nijl tot Indus'), waarin epigrafie wordt benaderd vanuit vertalingen. Dit nieuwe vak zou beter moeten aansluiten bij het taalniveau van deze studenten en zo ook de doorlopende leerlijn binnen deze track versterken. Het panel is tevreden met de wijze waarop de opleiding haar eigen curriculum en leerlijnen kritisch tegen het licht houdt en, waar nodig, aanpast en vernieuwt.

Vakinhoud

De bestudering van een aantal vakken van ONOS geeft het panel de indruk dat de geboden cursussen op het gewenste bachelorniveau worden aangeboden en in voldoende mate gebruikmaken van relevante literatuur. Ook heeft het panel vastgesteld dat de Leidse niveau-indeling op heldere wijze inzichtelijk maakt dat de beoogde leerresultaten worden behaald tijdens de cursussen, zoals ook blijkt uit de bestudering van het toetsplan in combinatie met de gestelde beoogde leerresultaten per specialisatie. De geboden leerlijnen geven een duidelijke opbouw aan het programma en daarmee voldoende houvast en begeleiding aan studenten om de opleiding met succes af te ronden.

Het panel apprecieert het brede aanbod van de opleiding ONOS, dat uniek is in Nederland en ook wereldwijd weinig gelijken kent. Het heeft daarnaast met waardering kennisgenomen van de vele initiatieven die in de afgelopen jaren zijn ontplooid om de verschillende tracks inhoudelijk bij elkaar te laten aansluiten, met name binnen de gemeenschappelijke vakken en de ONOS-seminars. Dit heeft volgens het panel ook een duidelijke meerwaarde. Studenten geven aan dat de brede cultuurhistorische benadering de opleiding aantrekkelijker maakt, omdat het hen naast een zeer specialistisch profiel ook een breder kader geeft waarbinnen zij hun specialistische kennis kunnen plaatsen. Daarnaast leent de opzet van ONOS zich ook voor vergelijkende perspectieven, wat gezien de unieke combinatie van specialisaties in Leiden internationaal tot nieuwe aandachts- en onderzoeksgebieden kan leiden. Zowel studenten als docenten onderkennen deze synergie tussen de verschillende gebieden als deel van de aantrekkingskracht van het Leidse bachelorprogramma. Docenten merkten op de collaboratieve houding van hun studenten en collega's als pluspunt te zien.

Het panel is dus enthousiast over de gekozen benadering, maar ziet nog wel een aantal aandachtspunten in het curriculumaanbod. De track het Oude Nabije Oosten in breed perspectief, die aangeboden wordt samen met Geschiedenis, kent in de ogen van het panel enige disbalans. In zijn optiek is het vakkenaanbod binnen deze track wel erg gericht op de Latijns-Griekse wereld, waardoor de identiteit van deze track als specialisatie van een opleiding gericht op het Oude Nabije Oosten in het geding lijkt te komen met die van een specialisatie Oude Geschiedenis, zeker aangezien de taalcomponent (10 EC) in deze track summier is in vergelijking met de andere tracks van ONOS. Het panel heeft deze kwestie met de opleiding besproken. In reactie gaf de opleiding aan dat ook in de Latijns-Grieks georiënteerde vakken nadrukkelijk de verbinding wordt gezocht tussen de Mediterrane wereld en de wereld van het Oude Nabije Oosten. Ook is de keuze voor een kleine

taalcomponent bewust. Het panel ziet het spanningsveld waarbinnen de opleiding haar keuzes moet maken en heeft op basis van de extra toelichting van de opleiding begrip en waardering voor de gekozen oplossingen. Daarmee doet de opleiding recht aan haar identiteit binnen het spanningsveld waarin haar keuzes moeten worden gemaakt.

Na bestudering van een aantal vakken en het gesprek met studenten tijdens het bezoek heeft het panel wel de indruk dat de specialisatie Hebreeuws en Aramees nog verder kan worden geïntegreerd binnen het programma van ONOS. Hierbij staat buiten kijf dat deze track internationaal leidend is op het gebied van de linguïstiek van het Aramees, een uniek element en een positie die het panel erkent en wenst te behouden. Daarnaast raadt het de specialisatie en opleiding echter aan nadrukkelijker aan te sluiten bij het cultuurhistorische element dat de ONOS-opleiding heeft omarmd – met name ook met het oog op de aantrekkingskracht van deze opleiding voor (potentiële) studenten en daarmee het voortbestaan van deze specialisatie. Mogelijkerwijs zou deze aansluiting kunnen worden gerealiseerd door in de bacheloropleiding al een collegereeks te besteden aan de Elefantine papyri, waarbij ook de culturele, historische en religieuze achtergrond kan worden besproken. Om hiervoor ruimte te winnen zou het panel aanraden om te onderzoeken of het mogelijk is om de colleges Targoem Aramees te comprimeren, als de leerlijn Aramees hiervoor ruimte ziet.

Daarnaast gaven studenten van deze track tijdens het bezoek aan dat zij zich enigszins ongezien voelen binnen het aanbod van de ONOS-seminars, met name in jaar twee en drie. Dit is gedeeltelijk te verklaren door het kleine aantal studenten dat deze track volgt. Na bestudering van het aanbod van deze vakken ziet het panel echter ook ruimte voor een betere representatie van Hebreeuws en Aramees in de aangeboden literatuur en de gekozen casestudies. Ook de opleiding is zich bewust dat er op het gebied van de diversificatie van de ONOS-seminars 2 en 3 winst is te behalen. Er wordt reeds gewerkt met *teamteaching* in deze vakken, wat tot uitwisseling leidt maar nog niet de gewenste balans tussen de inbreng van de verschillende specialisaties vertegenwoordigt. Dit is mede het gevolg van de huidige omvang en werkdruk van de staf, zoals het panel leest in de zelfevaluatie. Het panel is verheugd te horen dat de opleiding zich bewust is van de wens tot uitbreiding van het interdisciplinaire perspectief, en het hoopt dat er in de komende jaren middelen worden gevonden om *teamteaching* uit te breiden, ofwel andere creatieve manieren worden gezocht op de huidige discrepanties in het aanbod binnen deze seminars weg te werken.

Verder wordt op dit moment in het tweede jaar een vak 'Jews and Judaism: An Introduction' aangeboden, waarin onder andere de (geschiedenis van) het huidige Israël wordt besproken. De contemporaine focus van dit vak wordt door het panel als bevreemdend ervaren. De opleiding gaf aan duidelijk grenzen te hebben getrokken tussen dit vak en vakken die als onderdeel van de specialisatie Israëlstudies van de opleiding Midden-Oosten Studies worden onderwezen. In deze laatste opleiding is veel meer aandacht voor het Jodendom en de joodse identiteit als deelonderwerpen, waar de specialisatie Hebreeuws en Aramees zich hoofdzakelijk richt op de taalontwikkeling van het Hebreeuws. Anders dan bijvoorbeeld het Hittitisch en Koptisch kent het Hebreeuws een levende variant. Juist die continuïteit, en de ontwikkelingen die de taal heeft doorgemaakt, zijn naar de mening van de opleiding onderdeel van de taalgeschiedenis van het Hebreeuws en dus relevant voor haar studenten. De panel heeft begrip voor dit opleidingsstandpunt, maar blijft van mening dat het hedendaagse perspectief van dit vak enigszins wringt met het opleidingsprofiel. In zijn optiek zou dit vak eerder thuishoren in het aanbod van keuzevakken voor studenten, dan als onderdeel van het vaste trackspecifieke curriculum.

Bachelorstudenten met extra talent en ambitie kunnen verder deelnemen aan het Humanities Lab, het honoursprogramma van de faculteit. Hier kunnen studenten hun opleiding verdiepen of verbreden door zelf een programma van 30 EC samen te stellen uit een keur aan kleinschalige cursussen met intensief contactonderwijs.

Onderwijsvormen

Het aantal contacturen verschilt per track. Vanwege het intensieve karakter van het taalonderwijs vragen de specialisaties Assyriologie, Egyptologie en Hebreeuws en Aramees een intensievere begeleiding, waar de specialisatie het Oude Nabije Oosten in breed perspectief meer zelfstudie vraagt. Het panel kan zich vinden in deze verschillen. Ook heeft het panel in de bestudeerde vakken kunnen constateren dat Leids onderzoek binnen het vakgebied zich direct vertaalt naar het geboden onderwijs, waarbij onderzoekend leren wordt gestimuleerd. In de gemeenschappelijke colleges over archeologie en museologie gaan ONOS-studenten er ook zeer geregeld op uit. Studenten leren zo *hands on* artefacten uit de Leidse collecties (van bijvoorbeeld het Rijksmuseum van Oudheden en het Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten) te hanteren, interpreteren en analyseren. Het activerend en in de praktijk leren, waarbij gebruik wordt gemaakt van de rijke Leidse collecties, wordt zowel door studenten als het panel gewaardeerd.

Studenten gaven aan de kleinschaligheid van hun onderwijs, de goede begeleiding van hun docenten en interactie binnen de vakken zeer te appreciëren. In hun ogen krijgen zij veel ruimte om zelf hun onderwijs mede vorm te geven. Ze worden tijdens de colleges uitgedaagd hun eigen kennis en bevindingen in te brengen en activerende werkvormen – veelal in de vorm van discussieopdrachten, presentaties en practica waarbij originele bronnen worden gehanteerd – zijn onderdeel van de meeste colleges. Wel meent het panel dat er nog ruimte is voor meer variatie. Doordat de onderwijsgroepen binnen ONOS (zeer) klein zijn, hebben de meeste colleges de vorm van een werkcollege. Juist deze kleine groepen zouden een kans bieden te experimenteren met meer innovatieve onderwijsvormen, waarbij studenten daadwerkelijk het heft in handen nemen. Te denken valt hierbij aan sterker vraaggestuurd of probleemgestuurd onderwijs, *flipping the classroom*-modellen en het bijeenbrengen van informatie door studenten via digitale platforms – juist ook binnen het aangeboden taalonderwijs van ONOS.

Docenten gaven tijdens het bezoek aan dat het bedienen van twee verschillende types student, de sterk specialistisch georiënteerde taalstudent en de meer breed geïnteresseerde cultuurstudent, hen soms voor uitdagingen stelt in de colleges. Beide studentengroepen hebben bepaalde verwachtingen, die niet altijd in zijn geheel worden bevredigd. Docenten ervaren deze uitdaging wel als zeer waardevol en gaven aan dat juist samenwerking met collega's en de uitwisseling met studenten hen helpt hun onderwijspraktijk op dit punt te verbeteren. Het panel heeft de indruk dat de staf in de meeste gevallen de juiste toon weet te treffen en verbinding realiseert tussen deze twee studentengroepen, hoewel nadere aandacht voor het overbruggen van verschillen en het realiseren van een grotere interdisciplinaire synergie natuurlijk nooit kwaad kan.

Begeleiding, advies en studeerbaarheid

De onderwijscoördinator is tegelijkertijd studieadviseur. Hij/zij begeleidt en adviseert studenten en nodigt eerste- en tweedejaarsstudenten uit om de studievoortgang te bespreken. Studenten maken een individueel studieplan dat tijdens deze gesprekken ter tafel ligt. De studieadviseur beantwoordt vragen, helpt studenten bij het maken van studiekeuzes en draagt mogelijke oplossingen aan voor eventuele problemen. De studieadviseur is ook vraagbaak voor studenten die een deel van de studie in het buitenland willen doen. Daarnaast werpen individuele docenten zich ook veelvuldig op als welwillende adviseurs aan studenten, vernam het panel. In de kleine ONOS-gemeenschap zijn zij voor studenten zeer toegankelijk en behulpzaam, zowel op het gebied van individueel advies ten behoeve van het vinden van een geschikte stage, als arbeidsmarktoriëntatie en de studievoortgang.

Studenten worden voorbereid op het schrijven van hun bachelorscriptie in een verplicht derdejaars scriptieseminar. In dit seminar worden mogelijke onderzoeksmethoden besproken en studenten worden op een gestructureerde wijze, in regelmatig geroosterde bijeenkomsten, groepsgewijs begeleid in hun schrijfproces. Studenten worden hier eveneens gevraagd om hun eerste resultaten en onderzoeksopzet te presenteren, waarna feedback van medestudenten kan worden verwerkt. Het panel vindt de opzet van het scriptieseminar zeer helder. Studenten kiezen hun scriptiebegeleider gebaseerd op een onderwerpskeuze. Het komt zelden voor dat zij door hun gekozen begeleider

worden doorverwezen naar een collega en zij zijn in dit opzicht dan ook zeer tevreden, net als over de geboden begeleiding. Ook achten zij de (ver)taalbegeleiding goed.

Hoewel de doorstroom binnen de opleiding ONOS in vergelijking met andere opleidingen binnen de faculteit aan de lage kant is, gaven studenten en docenten aan dat dit niet aan de moeilijkheidsgraad van de studie of de geboden begeleiding lag. Beide groepen meenden dat de opleiding ONOS over het algemeen een bijzonder gepassioneerd type student aantrekt, dat niet alleen het naadje van de kous wil weten, maar ook de zogenaamde *extra mile* gaat voor zijn of haar studie. Veel studenten kiezen voor verdere verbreding, zowel binnen de studie als de faculteit, en volgen extra vakken uit interesse. Daarnaast spelen ook andere redenen een rol bij de opgelopen vertraging, bijvoorbeeld de wens toch ook een stage te volgen naast een aantal keuzevakken, of persoonlijke motieven.

Het management gaf aan dat het evaluaties van vakken scherp tegen het licht hield met de Opleidingscommissie en actie ondernam wanneer het signalen ontving over eventuele struikelvakken. Een goed voorbeeld hiervan is het al eerdergenoemde vak 'Epigrafie' in het derde jaar van de specialisatie het Oude Nabije Oosten in breed perspectief. Dit vak, dat gevolgd werd met studenten van de andere tracks gericht op het eerder gevolgde taalonderwijs, bleek te specialistisch in opzet en het taalniveau te hoog voor studenten van deze meer breed georiënteerde track. Om deze reden zijn al snel vertalingen geïntroduceerd ten behoeve van deze studentengroep. Momenteel wordt, zoals hierboven beschreven, gewerkt aan een nieuw vak voor studenten van de brede track op het gebied van epigrafie om deze groep nog gericht te bedienen. Het panel constateert dat de opleiding voldoende proactief reageert en dat het curriculum binnen de gestelde tijd kan worden afgerond. Het meent daarom dat de studeerbaarheid van ONOS voldoende is.

Arbeidsmarktoriëntatie

Afgestudeerden van de opleiding, veelal masterstudenten Classics and Ancient Civilizations, gaven tijdens het bezoek aan dat zij graag meer voorlichting zouden ontvangen over de beschikbare opties ter voorbereiding op een carrière in het beroepenveld. Een aantal van hen gaf aan dat individuele docenten vaak zeer behulpzaam waren op het gebied van voorlichting over de mogelijkheden voor doorstroom naar een onderzoekmaster of buitenlandse master ter voorbereiding op een academische carrière. Dit wordt door het panel gewaardeerd. Wel wijst het panel erop dat het karakter van de verschillende specialisaties hierbij een rol kan spelen. Waar de drie talige tracks zeer wetenschappelijk zijn gericht en voornamelijk academisch-specialistische studenten aantrekt, bedient de track het Oude Nabije Oosten in breed perspectief meer generalistisch georiënteerde studenten, zoals ook de opleiding zelf erkent. Juist deze laatste groep heeft andere behoeften op het gebied van arbeidsmarktoriëntatie dan de eerste groep, en dit zou zich ook moeten vertalen in de geboden voorlichting.

Het verbeteren van de oriëntatie op de arbeidsmarkt is een van de uitdagingen die zowel de opleiding als de Faculteit der Geesteswetenschappen hebben opgepakt. De faculteit organiseert bijeenkomsten waar studenten zich een perspectief op de arbeidsmarkt kunnen vormen, zoals het jaarlijkse Humanities Career Event. Mogelijke werkgevers zoals het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Google, uitgeverij Das Mag en de AIVD bieden hier workshops aan. Daarnaast worden bij deze bijeenkomsten ook veelvuldig alumni betrokken, die studenten informeren over de wijze waarop zij aan het werk zijn geraakt. De Humanities Career Service biedt verder ondersteuning bij het vinden van stages en bij sollicitatieprocedures. Ook de opleiding laat zich niet onbetuigd. Beroepsoriëntatie is bijvoorbeeld een vast onderdeel van het geboden scriptiecolloquium. Niettemin geven zowel studenten als het management aan dat de integratie van dit onderdeel in de cursus nog niet optimaal is, en dat gezocht wordt naar een betere vorm. Studenten waren wel zeer te spreken over initiatieven van de studievereniging op dit vlak.

Onderwijzend personeel

Het in Nederland unieke kennisgebied dat ten grondslag ligt aan de opleiding ONOS is eveneens gerepresenteerd in de onderzoeksexpertise van het docententeam. Hierdoor is een bijzondere, interdisciplinaire kennis aanwezig om studenten te ondersteunen in hun leerproces. Het

docententeam van ONOS beslaat een enorm onderzoeksgebied (het Midden-Oosten) en –periode (ruim vier millennia) van een ongekeerde omvang. Expertise is voorhanden op het gebied van de economie van het Oude Nabije Oosten van het vroege tweede en eerste millennium voor Christus, van de Hellenistische tijd van zowel Mesopotamië als Egypte, van de talen Hittitisch, Nieuw-Babylonisch, Oud-Akkadisch, Koptisch, Middegyptisch, Nieuwegyptisch, Oud Aramees, Officieel Aramees, Bijbels Aramees, Targoem Aramees, Bijbels Hebreeuws en Rabijns Hebreeuws, van de archeologie, epigrafie en godsdienst van het gehele Oude Nabije Oosten en van de Semitische linguïstiek. Voor de track het Oude Nabije Oosten in breed perspectief wordt daarnaast een beroep gedaan op de expertise van collega's die vakken verzorgen binnen de opleidingen Geschiedenis en Griekse en Latijnse taal en cultuur. Het docententeam wordt verder aangevuld met tijdelijk aangestelde docenten (voornamelijk postdocs en promovendi), die in hun werkzaamheden worden begeleid en gesuperviseerd door het vaste team dat werkzaam is voor ONOS.

Het panel beschouwt de aanwezige onderzoekexpertise als uniek; studenten van ONOS genieten van onderwijs verzorgd door een wereldtop van specialisten op het gebied van het Oude Nabije Oosten, zowel op het gebied van onderzoeks- als onderwijsexpertise als op het gebied van taalbeheersing en kennis van de linguïstiek van het Oude Nabije Oosten. De faculteit stimuleert de docenten verder in hun professionele ontwikkeling door hun workshops en scholing bij het Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Nascholing (ICLON) aan te bieden en bijeenkomsten met andere docenten te organiseren voor uitwisseling. Zo worden in het faculteitsbrede Expertisecentrum Online Learning (ECOLe) *best practices* uitgewisseld en in de universiteitsbrede Leiden Teacher's Academy onderwijsinnovaties uitgewerkt. Ook de ondersteuning en mogelijkheden tot verdere didactische scholing van het docententeam zijn volgens het panel in orde.

Wel spreekt het panel zijn zorgen uit. In de afgelopen jaar heeft het verdwijnen van fte binnen het onderzoeksinstituut geleid tot een krappere permanente onderwijsbezetting bij ONOS. Dit heeft ook direct gevolgen voor de onderwijsleeromgeving. Docentroulatie en vakoverschrijdend onderwijs staan onder druk door deze krappere bezetting, waar juist een interdisciplinaire opleiding als ONOS wint aan kracht door uitwisseling, samenwerking en *teamteaching*. Ook de door het panel geconstateerde ruimte voor vernieuwing op het gebied van de onderwijspraktijk en werkvormen in colleges is moeilijk te realiseren met een (te) krappe onderwijsbezetting. Daarnaast staat het unieke aanbod onder druk door de dreiging van verdere korting op het docententeam, waardoor mogelijkerwijs gehele kennisgebieden dreigen te verdwijnen in het Nederlands-Vlaamse onderwijsaanbod. Volgens het panel heeft juist ONOS met zijn interdisciplinaire expertise en benadering de potentie vernieuwend te zijn binnen het wereldwijde vakgebied. De ingeslagen interdisciplinaire benadering kan ook mogelijkerwijs meer studenten verleiden deze relatief kleine opleiding te volgen. Om deze omslag en ontwikkeling te steunen zijn naast inzet, enthousiasme en vernieuwende initiatieven, voldoende docenten onontbeerlijk.

De werkdruk voor docenten in toom houden is ook voor de bacheloropleiding ONOS een belangrijke opgave. Deze wordt gecompliceerd doordat de docenten formeel in dienst zijn bij verschillende onderzoeksinstituten, die ook verschillende normen hanteren voor het toewijzen van uren aan bepaalde onderwijstaken. Het panel ondersteunt de faculteit van harte in haar streven om dit te harmoniseren. Het roept de onderzoeksinstituten op zich te houden aan de normstellende lijst die de faculteit heeft opgesteld. Het panel stelt vast dat de faculteit de werkdruk voor docenten goed op het netvlies heeft staan en diverse maatregelen neemt om deze terug te dringen. Dit juicht het panel toe. Het is niet alleen nodig om de docenten te beschermen, maar ook de verbinding tussen onderwijs en onderzoek. Deze loopt gevaar als de onderwijstaken zo tijdrovend worden dat docenten nauwelijks tijd overhouden voor onderzoek.

Overwegingen

Het panel heeft bij de opleiding Oude Nabije Oosten Studies een enthousiaste, hooggekwalificeerde staf met onderzoeks- en onderwijsexpertise van wereldfaam aangetroffen. Er zijn formele en informele contacten tussen de studenten en de docenten, waardoor studenten goed geïnformeerd zijn over inhoud en organisatie van hun opleiding. Ook worden studenten gedurende hun gehele

studie goed begeleid door de studieadviseur, tevens opleidingscoördinator, en door individuele docenten. Het panel heeft geconstateerd dat studenten op voldoende wijze worden ondersteund bij het schrijven van hun eindwerken en dat de faculteit en opleiding aandacht heeft voor arbeidsmarktorientatie. Hierbij zijn nog slagen te maken, met name met het oog op het beroepenveld van studenten die de specialisatie het Oude Nabije Oosten in breed perspectief volgen.

Studenten volgen onderwijs in kleine groepen en voelen zich voldoende uitgedaagd. De opleiding maakt eveneens in voldoende mate gebruik van de aanwezige (museum)collecties in Leiden. Studenten leren zo *hands on* artefacten en bronmateriaal uit de Leidse collecties hanteren, interpreteren en analyseren. Wel meent het panel dat er nog ruimte is om het huidige onderwijs, en met name de gebruikte onderwijsvormen in werkcolleges, verder te vernieuwen om studenten nog meer dan nu al het geval is uit te dagen zelf hun onderwijs vorm te geven. Het panel erkent dat een voldoende docentbezetting voor deze vernieuwing noodzakelijk is en onderschrijft de zorg van de opleiding dat verdere inkrimping van het docententeam en geconstateerde hoge werkdruk de onderwijsleeromgeving in deze zin nadelig zou kunnen beïnvloeden.

Het panel is positief over de opzet van het onderwijsprogramma, dat naast een duidelijke opbouw een heldere structuur kent. Deze opzet ondersteunt studenten om de beoogde leerresultaten te behalen. Het panel ondersteunt de ingeslagen richting die poogt de verschillende tracks van de opleiding binnen de gezamenlijke vakken met elkaar te verbinden. Deze interdisciplinaire benadering heeft in de ogen van het panel een absolute meerwaarde. Natuurlijk is deze nieuw ingeslagen weg een proces van continu zoeken naar vernieuwing en verbetering. Zo heeft het panel enige suggesties gedaan met betrekking tot de specialisaties het Oude Nabije Oosten in breed perspectief en Hebreeuws en Aramees. Het panel heeft daarnaast geverifieerd dat de opleiding voldoende reageert op signalen van studenten en docenten en inzet op constante verbetering. Het spreekt daarom zijn volle vertrouwen uit in de opleiding om op een eigen, passende wijze vorm te geven aan deze panelsuggesties.

Conclusie

Bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Toetsbeleid

Alle opleidingen in het cluster Regiostudies aan de Universiteit Leiden vallen onder het toetsbeleid van de Faculteit der Geesteswetenschappen. Dit is eenduidig opgezet en stelt docenten centraal in de kwaliteitsborging van de toetsing; als inhoudsdeskundigen zijn zij immers het beste op de hoogte van de eisen die in hun vakgebied gelden. Enkele uitgangspunten gelden voor alle opleidingen. Fraude en plagiaat zijn ontoelaatbaar en de verschillende examencommissies worden geacht scherp toezicht te houden op de wetenschappelijke integriteit.

Toetsing wordt opgezet volgens het vierogenprincipe: alle tentamens worden gecontroleerd op validiteit en coherentie alvorens te worden afgenomen. Ook is alle toetsing erop gericht studenten uit te nodigen om zichzelf steeds te verbeteren. De verwerving én toepassing van kennis en inzicht zijn leidend in de opzet van de toetsing, naast het ontwikkelen van oordeelsvorming en het aanleren van communicatie- en leervaardigheden. In meerjarige curricula dient de toetsing zich duidelijk op te bouwen, om zeker te stellen dat studenten steeds zelfstandiger werken, op steeds hogere cognitieve niveaus en in een steeds complexere context. De gekozen toetsvormen moeten verder aansluiten bij het beoogde academische niveau en de mores in het vakgebied. Om didactische redenen verdient het de voorkeur om in elke cursus meerdere (getrapte) toetsen aan te bieden. Bij de beoordeling van eindwerken moeten minstens twee onafhankelijke examinatoren betrokken zijn.

De faculteit heeft verschillende handleidingen en richtlijnen ontwikkeld om de opleidingen en examencommissies onder haar vleugels te ondersteunen. De handleidingen *Examencommissies* en *Kwaliteitsborging Toetsing* geven in de ogen van het panel een goed overzicht van de regelgeving. Daarnaast is er een aparte *Regels en richtlijnen van de Examencommissies BA-opleidingen* opgesteld om de examencommissies van deze meerjarige opleidingen te ondersteunen bij hun controlerende taak. Ook heeft de faculteit praktische handleidingen vervaardigd voor de toetspraktijk, zoals *Tips voor Toetsen*. Hierin zijn concrete suggesties opgenomen voor het ontwerpen, samenstellen, afnemen, evalueren en verbeteren van toetsen, evenals voor het samenstellen van beoordelingsmodellen voor verschillende toetsvormen. Daarnaast bevat de handleiding onder andere een checklist voor het samenstellen, beoordelen en redigeren van open vragen en een model met uitleg over het maken van een toetsmatrijs.

Het panel vindt de geboden facultaire ondersteuning van goede kwaliteit en is tevreden over de uniformiteit die de faculteit op het gebied van het toetsbeleid uitdraagt. Volgens het panel heeft de faculteit sinds de vorige ronde van opleidingsbeoordelingen een professionaliseringsslag gemaakt. In de gesprekken met de verschillende examencommissies viel op dat plagiaat niet bij alle examencommissies op gelijke wijze wordt geadresseerd. Bij sommige (kleinere) opleidingen hebben docenten nog altijd de neiging om individuele gevallen zelfstandig af te handelen. Dit is niet wenselijk in de ogen van het panel. Het adviseert daarom de faculteit nogmaals scherp te kijken naar de facultaire richtlijnen voor plagiaat- en fraudezaken, en daarbij alle examencommissies mee te nemen.

Examencommissie Classics and Ancient Civilizations

Het toetsbeleid van de bacheloropleiding ONOS is ingebed in het facultaire toetsbeleid. Daarnaast is er een opleidingsspecifieke Onderwijs- en Examenregeling van toepassing. Het panel heeft deze ingezien, evenals de Regels en richtlijnen van de examencommissie Classics and Ancient Civilizations (CAC), die verantwoordelijk is voor de toetsing in deze opleiding. Deze examencommissie is daarnaast verantwoordelijk voor de toetsing in de bacheloropleiding Griekse en Latijnse Taal en Cultuur, de masteropleiding Classics and Ancient Civilizations, de onderzoeksmaster Classics and Ancient Civilizations en de faculteitsbrede minor Retorica. De examencommissie CAC bestaat momenteel uit vier reguliere leden vanuit de opleidingen en een extern lid en een toetsdeskundige met ruime ervaring binnen de faculteit. De examencommissie wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris en werkt nauw samen met de verschillende studieadviseurs en opleidingsbesturen. De commissieleden werken allen hard aan de verdere professionalisering van hun werkwijze; ze volgden in de afgelopen jaren nascholingsbijeenkomsten zowel binnen als buiten de universiteit.

De examencommissie is verantwoordelijk voor bewaking van de toetskwaliteit van de vier opleidingen onder haar hoede en staat in voor het niveau van de uitgereikte diploma's. Deze borgende taak is op verschillende manieren vormgegeven. Zo wijst de examencommissie examinatoren aan, brengt bindende studieadviezen uit en keurt aanvragen voor vrijstellingen en keuzevakken. Ook kent zij studiepunten toe voor succesvol afgeronde stages en onderwijs gevolgd aan externe universiteiten. Zij adviseert de verschillende opleidingen over het toetsbeleid, de Onderwijs- en Examenregeling en de bewaking van de eindtermen. De examencommissie voert steekproefsgewijs controles uit van de verschillende toetsdossiers. Zij volgt hierbij een systematiek die garandeert dat alle cursussen minstens één keer per zes jaar worden doorgelicht. Bij deze controles speelt het externe lid als toetsdeskundige een belangrijke rol.

Het panel is van mening dat de toetspraktijk bij de opleiding ONOS in de afgelopen jaren is verbeterd, gedreven door de professionaliseringsslag die de gehele faculteit op dit gebied heeft doorgemaakt. Het vernam van zowel de examencommissie als van stafleden dat zij zich nu beter ondersteund voelen en dat de communicatie over toetsvormen en toetsbeleid in de opleiding is geïntensiveerd. Wel merkte het panel op dat er bij de opleidingen onder de hoede van de examencommissie CAC nog altijd enige weerstand leeft tegen deze professionaliseringsslag, die als tijdrovend lijkt te worden beschouwd en in de ogen van sommigen inbreuk maakt op de integriteit en professionaliteit van

individuele docenten. Deze weerstand uit zich met name in het slecht aanleveren van cursusdossiers, wat de werkzaamheden van de examencommissie bemoeilijkt.

De examencommissie CAC gaf verder aan niet het gevoel te hebben over de hele visitatieperiode heen naar inzet te zijn beloofd: zo kregen de verschillende leden van de commissie, en met name de voorzitter, onvoldoende tijd toebedeeld om hun werkzaamheden op het juiste niveau te verrichten. Het panel vernam uit monde van de examencommissie dat het komende jaar deze onderwaardering in ieder geval wat betreft tijdscompensatie zou worden aangepakt. Ook het faculteitsbestuur verzekerde het panel ervan dat ernaar wordt gestreefd een eenduidig compensatiemodel voor examencommissies in de faculteit. Het panel hecht grote waarde aan een gelijke én voldoende compensatie voor examencommissies binnen één faculteit; niet alleen omdat dit verschillen rechtzet, maar ook omdat het een belangrijke signaalwerking heeft naar de medewerkers die op dit moment de werkzaamheden van de examencommissie afremmen. Het kost immers tijd om collega's voldoende te betrekken bij de noodzakelijke professionalisering, waardoor zij ook de waarde daarvan kunnen inzien en het gevoel hebben als professionals serieus te worden genomen. Zo kan de toetspraktijk niet alleen transparanter worden, maar ook beter en efficiënter, waardoor de opleidingen uiteindelijk tijd besparen.

Toetsing Oude Nabije Oosten-studies

Cursuscoördinatoren stellen de toetsen in een vak samen, eventueel met input van de deelnemende docenten (als er meer docenten bij zijn betrokken). Alle toetsen worden vervolgens via het vierogenprincipe gecontroleerd door een collega. De leerdoelen, werkvormen en toetsvormen staan per vak omschreven in de E-studiegids. Daarnaast worden studenten bij aanvang van de cursus mondeling over de toetsvorm geïnformeerd. De toetsen worden veelal gezamenlijk nagekeken aan de hand van antwoordmodellen. Voor de beoordeling van mondelinge presentaties worden formulieren gehanteerd en geschreven werkstukken worden van commentaar of een begeleidend schrijven voorzien om de beoordelingen te verduidelijken. In het eerste jaar zijn er ook altijd proeftentamens voor studenten beschikbaar om hen vertrouwd te maken met de wijze van toetsen binnen de opleiding. Studenten gaven tijdens het bezoek aan dat zij de toetsing binnen ONOS als helder ervaren. Ook waren zij tevreden met de ontvangen feedback. Het panel is van mening dat de toetsing over het algemeen valide en betrouwbaar is.

Het panel heeft verder het toetsplan van de opleiding bestudeerd, dat jaarlijks wordt herzien. Alle opleidingen in het cluster Regiostudies aan de Leidse Faculteit der Geesteswetenschappen hanteren hiervoor een gelijke opzet. Het toetsplan bestaat uit twee delen; in het eerste deel is vastgelegd in welke cursussen de diverse beoogde leerresultaten worden getoetst, het tweede deel omschrijft de gebruikte toetsvormen en de deeltolsten per cursus. Voor ONOS worden de verschillende specialisaties hierin van elkaar onderscheiden. Elke specialisatie van deze opleiding kent haar eigen overzicht van de wijze waarop toetsing plaatsvindt en de relaties tussen de beoogde leerresultaten en de verschillende programmadelen is duidelijk in kaart gebracht. Het toetsplan stelt de examencommissie in staat om vast te stellen dat afgestudeerden de beoogde leerresultaten hebben behaald bij positief resultaat in alle programmaonderdelen.

Uit het toetsplan blijkt dat studenten op passende wijze worden getoetst binnen de opleiding. Afhankelijk van het soort cursus kan het daarbij gaan om mondelinge en schriftelijke tentamens, vertalingen, toetsen spreek- en presentatievaardigheid, essays en opdrachten. De meeste cursussen kennen minimaal twee toetsmomenten per cursus. In sommige gevallen ligt dat aantal hoger; zo schrijven de studenten in het vak 'Egyptische archeologie' twee essays, wordt hun participatie op twee verschillende momenten beoordeeld, maken ze een schriftelijk tentamen en geven ze een presentatie. Het eindwerkstuk, de cursus 'Wetenschapsfilosofie' en het vak Hittitisch I worden met slechts één toetsmoment afgesloten. ONOS maakt wat het panel betreft nog relatief veel gebruik van tentamens om de kennis van studenten te testen. Na bestudering van enkele cursussen uit het programma-aanbod, constateert het panel dat er ruimte is voor de inzet van meer creatieve vormen van toetsing, waarbij studenten vaker worden uitgedaagd een combinatie van vaardigheden in te

zetten. Mogelijke voorbeelden van meer creatieve toetsing zijn bijvoorbeeld het bijhouden van een 'wiki', het creëren van een blog of een vertaling presenteren in een historisch kader.

Beoordeling eindwerken Oude Nabije Oosten-studies

De beoordeling van het eindwerkstuk vindt plaats aan de hand van het facultaire online scriptiebeoordelingssysteem. De beide beoordelaars beoordelen het eindwerkstuk onafhankelijk van elkaar. Wanneer de beoordeling meer dan een volledig punt verschilt, onderzoekt de examencommissie het verschil in beoordeling. In deze gevallen wordt ook een derde beoordelaar benoemd, die nogmaals het eindwerk bestudeert. In samenspraak met alle beoordelaars wordt vervolgens ook in deze gevallen een eindcijfer bepaald. De examencommissie CAC wijst sinds drie jaar de eerste en tweede lezer aan, waarbij gepoogd wordt om vaste beoordelingskoppels te voorkomen. Het panel is tevreden met deze handelwijze, die getuigt van het besef van de gevaren van vaste beoordelingskoppels. Het raadt de verschillende opleidingen binnen de Faculteit der Geesteswetenschappen aan om opleidingoverstijgende beoordelingskoppels te overwegen, zeker bij relatief kleine en multidisciplinaire opleidingen als ONOS.

Het visitatiepanel heeft een selectie van acht eindwerken bestudeerd. In de selectie bevonden zich een aantal uitstekende scripties, waarbij de (zeer) hoge oordelen in de ogen van het panel volledig gerechtvaardigd waren. Daarentegen waren de beoordelingen van scripties van minder kaliber in de optiek van het panel aan de hoge kant. Eén eindwerk voldeed volgens het panel maar net aan de beoogde leerresultaten, waar de beoordeling een stuk genereuzer was uitgevallen. Het panel heeft tijdens het bezoek met de examencommissie CAC over deze bevindingen gesproken. Leden van de examencommissie gaven aan zich bewust te zijn van het hoge aantal eindwerken met het predicaat 'cum laude' binnen de opleiding ONOS. Ze verklaarden na eigen onderzoek te hebben vastgesteld dat deze beoordelingen wat hen betreft overeind stonden. Het panel was verheugd te vernemen dat de examencommissie ook zelf proactief de uitschieters naar boven onder de eindbeoordelingen binnen de opleiding had onderzocht. Het raadt aan ook een keer gericht onderzoek te doen naar de kwaliteit van de minder briljante scripties om te wegen hoe deze beoordelingen zich verhouden tot elkaar en tot de scripties die terecht een 'cum laude' predicaat verdienden. Het raadt de opleiding en examencommissie aan om scherp te blijven kijken naar de toegekende beoordelingen, juist in een kleine gemeenschap zoals ONOS die biedt. Hier zou mogelijk de scherpe blik van collega's van buiten de opleiding van meerwaarde kunnen zijn.

Ook is het panel van mening dat de relatie tussen de uitgeschreven commentaren en het uiteindelijke cijfer niet altijd volledig inzichtelijk was. In een aantal gevallen vond het panel het lastig om de redentatie te achterhalen die leidde tot een specifiek eindcijfer. Het derde beoordelingsformulier, waarop de bevindingen van de beide beoordelaars worden samengevoegd, zou hierin inzicht moeten geven. Studenten klaagden over het algemeen niet over de beoordeling; zij gaven aan dat hun eindwerk ook altijd met hen wordt besproken. Toch raadt het panel de opleiding aan om de totstandkoming van het cijfer inzichtelijker te maken op het bijgevoegde derde beoordelingsformulier om de transparantie verder te vergroten.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies beschikt over een overwegend transparant systeem van toetsing. De kwaliteit van de toetsen wordt vergroot door toepassing van het vierogenprincipe bij de vormgeving en het gebruik van antwoordmodellen bij de beoordeling. Het toetsplan laat zien dat alle leerresultaten op passende wijze worden getoetst en maakt de relatie tussen de leerresultaten en de cursussen duidelijk. Wel meent het panel dat er bij de opleiding ruimte is voor de inzet van meer creatieve vormen van toetsing, waarbij studenten vaker worden uitgedaagd een combinatie van vaardigheden in te zetten. Het panel constateert verder dat de beoordeling van eindwerken bij de opleiding deugdelijk is opgezet, maar dat de transparantie van de eindbeoordeling in de verslaglegging nog wisselend van kwaliteit is. Het panel waardeert dat de opleiding ernaar streeft vaste beoordelingskoppels te vermijden. Volgens het panel zijn een aantal toegekende oordelen hoog, met name van (ruim)voldoende werkstukken. Hoewel de opleiding ernaar

streeft om vaste koppels te voorkomen, suggereert het panel om gebruik te maken van de scherpe blik van collega's buiten de opleiding.

Tot slot stelt het panel vast dat de examencommissie Classics and Ancient Civilizations haar taak op het gebied van de kwaliteitsborging van toetsing in voldoende mate heeft opgepakt. Zij borgt het binnen de opleiding gerealiseerde niveau. Hierbij wordt de examencommissie op goede wijze ondersteund door de professionaliseringsslag die de faculteit op het gebied van toetsbeleid in de afgelopen jaren heeft gemaakt. Het panel moedigt de faculteit en examencommissie aan deze lijn voort te zetten en uit te breiden. Hierbij is het van belang dat leden van de examencommissie in voldoende mate worden gecompenseerd voor hun werkzaamheden om blijvend draagvlak voor veranderingen te kunnen creëren. Daarnaast vraagt het panel de faculteit nogmaals de facultaire richtlijnen voor het behandelen van plagiaat- en fraudezaken onder de loep te nemen en daarbij een eenduidige lijn af te stemmen met de betrokken examencommissies.

Conclusie

Bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Eindwerken

Het panel bestudeerde voorafgaand aan het bezoek acht eindwerken. Alle eindwerken toonden aan dat afgestudeerden van de bacheloropleiding de beoogde leerresultaten behalen en zonder problemen aan een vervolgopleiding op masterniveau kunnen beginnen of op de arbeidsmarkt kunnen instromen. In een aantal gevallen was het panel zeer onder de indruk van de geleverde kwaliteit, die het bachelorniveau verre oversteeg. In deze gevallen was de bronnenkritiek en de taalvaardigheid van de betreffende studenten uitstekend, en de onderzoeksvraag doeltreffend en bijzonder kundig uitgewerkt. Ook viel bij deze studenten op dat zij de vakliteratuur uitstekend beheersten en op analytische en methodische wijze van kritische kanttekeningen voorzagen.

Niet alle bestudeerde eindwerken waren van dit hoge niveau. In sommige werken kon het betoog en/of de analyse beter worden uitgewerkt, was de methodologie te summier toegelicht of de historische inbedding van het onderzoek mager. Ook liet in een aantal gevallen de schrijfstijl, en daarmee de helderheid van de argumentatie, te wensen over. Niettemin werden in al deze werken de beoogde leerresultaten op bachelorniveau gerealiseerd en twijfelde het panel niet aan de basiskwaliteit. Eén gelezen werkstuk toonde aan dat de betreffende student een uitstekend tekst- en taalgevoel had, maar dat hij/zij nog een flinke slag had kunnen maken in het ordentelijk en methodisch presenteren van de eigen analyse. De onderzoeksvraag bleef onduidelijk, en belangrijke kernbegrippen en wetenschappelijke literatuur bleven hierbij onbesproken. Wat het panel betreft voldeed dit werk maar net aan de beoogde leerresultaten.

Alumni

Gezien het specifieke profiel van de opleiding en de unieke expertise op dit gebied van de Universiteit Leiden in het Nederlandse veld, stroomt het merendeel van de afgestudeerden door naar een masteropleiding in Leiden. Een relatief groot deel van de alumni (67-83%) weet een plaats in de tweejarige onderzoeksmaster Classics and Ancient Civilizations te bemachtigen. Anderen kiezen voor de eenjarige variant, of voor de masteropleidingen Ancient History of Middle Eastern Studies. Sommige studenten vertrekken naar universiteiten elders, zowel in als buiten Nederland. Afgestudeerden van de bacheloropleiding gaven aan dat zij zich goed voorbereid voelen op een vervolgstudie en zonder problemen instromen in de masteropleidingen van hun keuze. Ook het relatief grote aantal alumni dat een plaats weet te bemachtigen in een onderzoeksmaster suggereert

een goede voorbereiding op vervolgstudie. Een zeer klein deel van de afgestudeerden kiest ervoor direct de arbeidsmarkt te verkennen, veelal in de culturele en maatschappelijke sector.

Overwegingen

Het panel constateert dat afgestudeerden van de opleiding Oude Nabije Oosten-studies de beoogde leerresultaten behalen. De eindwerken zijn over het algemeen van ruim voldoende kwaliteit, met enkele uitschieters naar zowel boven als beneden dit niveau. Vooral de goede bronnenkritiek en de vertrouwdheid met primaire teksten vielen het panel hierbij positief op, wat studenten goed voorbereidt op een vervolgopleiding in de wetenschap. Dit blijkt ook uit de doorstroomgegevens van afgestudeerden: een groot deel van de alumni van deze opleiding bemachtigt een plaats in een onderzoeksmaster in het vakgebied.

Conclusie

Bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel heeft vastgesteld dat alle standaarden van de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies voldoen aan de gestelde eisen. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen paneloordeel over de opleiding daarmee positief.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies* als 'positief'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: BEOOGDE LEERRESULTATEN

Afgestudeerden van de opleiding hebben de onderstaande eindkwalificaties bereikt, gerangschikt volgens de Dublin-descriptoren:

I Algemeen

1. Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde beschikt over kennis van een of meerdere van de talen van het oude Nabije Oosten en van de daarbij behorende schriftsoorten.
- b. De afgestudeerde beschikt over kennis van de geschiedenis en cultuur van het oude Nabije Oosten en van Griekenland en Rome en over inzicht in de historische samenhang en de processen die bij de ontwikkeling van dit gebied een rol hebben gespeeld.
- c. De afgestudeerde beschikt over kennis van de godsdiensten van het oude Nabije Oosten en inzicht in de maatschappelijke verankering van godsdienstige voorstellingen en praktijken.
- d. De afgestudeerde beschikt over kennis van de archeologie, kunstgeschiedenis en materiële cultuur van het oude Nabije Oosten.
- e. De afgestudeerde beschikt over kennis van de kernbegrippen, het apparaat en de onderzoeksmethoden en onderzoekstechnieken benodigd voor de interpretatie van archeologische en schriftelijke bronnen binnen de gekozen regio.

2. Toepassen van kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde is in staat om originele teksten van eenvoudige tot middelmatige moeilijkheidsgraad in de taal of talen en schriften die behoren bij zijn of haar specialisatie met behulp van de gangbare wetenschappelijke hulpmiddelen (woordenboeken, grammatica's, tekenlijsten) zelfstandig te lezen en de daaruit verkregen gegevens in hun cultuurhistorische context te plaatsen.
- b. De afgestudeerde kan taal-, literatuur- en cultuurwetenschappelijke kennis en inzicht op elementair niveau (ook interdisciplinair) inzetten ten behoeve van analyse van divers materiaal uit het oude Nabije Oosten.
- c. De afgestudeerde is in staat een wetenschappelijke onderzoeksvraag te formuleren, het onderzoek uit te voeren, op elementair academisch niveau relevante wetenschappelijke literatuur te verzamelen, te analyseren en kritisch te toetsen.

3. Oordeelsvorming

- a. De afgestudeerde kan zich een afgewogen oordeel vormen over archeologische en schriftelijke bronnen uit de bestudeerde regio en hun rol in culturele processen, mede gebaseerd op het afwegen van relevante maatschappelijke en wetenschappelijke aspecten.
- b. De afgestudeerde is in staat om de resultaten van cultuurwetenschappelijk onderzoek op het terrein van de bestudeerde regio kritisch te evalueren en te gebruiken.

4. Communicatie

- a. De afgestudeerde heeft de vaardigheid om van de resultaten van eigen onderzoek helder en goed gestructureerd mondeling en schriftelijk verslag te doen aan specialisten (peers).
- b. De afgestudeerde heeft de vaardigheid om resultaten van eigen onderzoek op heldere wijze te verwoorden aan een breder algemeen publiek.

5. Leervaardigheden

- a. De afgestudeerde beschikt over de leervaardigheden die benodigd zijn om met succes en zonder aanvullende scholing deel te nemen aan de masteropleidingen die in het verlengde liggen van de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies.

II Afstudeerrichting Het Oude Nabije Oosten in breed perspectief

In aanvulling op bovenstaande eindtermen gelden onderstaande eindtermen voor de afstudeerrichting Het Oude Nabije Oosten in breed perspectief:

1. Kennis en inzicht:

- a. De afgestudeerde beschikt over elementaire leesvaardigheid in ten minste één belangrijke fase van de gekozen taal (Bijbels Hebreeuws of Egyptisch of Akkadisch of Grieks) en de daarbij behorende schriftsoort.
- b. De afgestudeerde beschikt over brede kennis van de oude culturen van zowel het oude Nabije Oosten als Griekenland en Rome.

2. Toepassen van kennis en inzicht:

- a. De afgestudeerde is in staat de verworven kennis te plaatsen binnen de bredere context van het oude Nabije Oosten als geheel.

III Afstudeerrichting Hebreeuws en Aramees

In aanvulling op bovenstaande eindtermen gelden onderstaande eindtermen voor de afstudeerrichting Hebreeuws en Aramees:

1. Kennis en inzicht:

- a. De afgestudeerde beschikt over grondige kennis van de grammatica van de klassieke fasen van het Hebreeuws en Aramees, van hun oorspronkelijke schriftsoorten, en van de historische ontwikkeling van deze talen en schriftsoorten.

IV Afstudeerrichting Egyptologie

In aanvulling op bovenstaande eindtermen gelden onderstaande eindtermen voor de afstudeerrichting Egyptologie:

1. Kennis en inzicht:

- a. De afgestudeerde beschikt over grondige kennis van de grammatica van het Klassiek Egyptisch, Nieuwegyptisch en Koptisch, van hun oorspronkelijke schriftsoorten, en van de historische ontwikkeling van deze talen en schriftsoorten.
- b. De afgestudeerde beschikt over gedegen kennis van de materiële cultuur en de archeologie van het oude Egypte.

V Afstudeerrichting Assyriologie

In aanvulling op bovenstaande eindtermen gelden onderstaande eindtermen voor de afstudeerrichting Assyriologie:

1. Kennis en inzicht:

- a. De afgestudeerde beschikt over grondige kennis van de grammatica van de belangrijkste fasen van het Akkadisch, Sumerisch en Hittitisch, van hun oorspronkelijke schriftsoorten, en van de historische ontwikkeling van deze talen en schriftsoorten.

BIJLAGE 2: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA

Jaar 1	EC	Niveau	Assyriologie	Egyptologie	Het Oude Nabije Oosten in breed perspectief	Hebreeuws en Aramees
Gezamenlijke vakken						
Gilgamesh, Mozes, Echnaton: godsdienst in het oude Nabije Oosten	5	100	x	x	x	x
De oudste geschiedenis. Egypte en het Nabije Oosten tot ca. 1000 voor Christus	5	100	x	x	x	x
Archeologie van het Oude Nabije Oosten BA1	5	100	x	x	x	x
Hoorcollege Oude Geschiedenis (OG)	5	100	x	x	x	x
Academische Vaardigheden (Oude Nabije Oosten-studies)	0	100	x	x	x	x
Seminar Oude Nabije Oosten 1	5	200	x	x	x	x
De eerste wereldrijken: Egypte en het Nabije Oosten (1ste Mill v.Chr. – 7de eeuw n. Chr.)	5	200	x	x	x	x
Antieke Godsdiensten	5	200	x	x	x	x
Assyriologie						
Inleiding Akkadisch en spijkerschrift	10	100	x			
Nieuwassyrische koningsinscripties	5	200	x			
Reading Old Babylonian	5	200	x			
Cultuurgeschiedenis van Mesopotamië	5	200	x			
Egyptologie						
Inleiding Middelgyptisch en hiërogliefenschrift	10	100		x		
Reading Middle Egyptian	10	200		x		
Materiële cultuur van het oude Egypte	5	200		x		
Het Oude Nabije Oosten in breed perspectief						
Kies 10 EC aan één taal: Grieks voor iedereen: basiscursus grammatica en leesvaardigheid 1 en 2 (5 + 5 EC); Grieks taalverwerving 1 (B/C-groep) (5 EC); Grieks taalverwerving 2 (B/C-groep) (5 EC); Inleiding Middelgyptisch en hiërogliefenschrift (10 EC); Inleiding Akkadisch en spijkerschrift (10 EC); Bijbels Hebreeuws 1 (10 EC)	10	100			x	
Materiële cultuur van het oude Egypte	5	200			x	
Van Aram tot Zakho	5	200			x	
Cultuurgeschiedenis van Mesopotamië	5	200			x	
Hebreeuws en Aramees						
Bijbels Hebreeuws 1	10	100				x
Bijbels Hebreeuws 2	5	200				x
Bijbels Aramees	5	200				x
Van Aram tot Zakho	5	200				x

Jaar 2	EC	Niveau	Assyriologie	Egyptologie	Het Oude Nabije Oosten in breed perspectief	Hebreeuws en Aramees
Gezamenlijke vakken						
Kerncurriculum: Area Studies	5	100	x	x	x	x
Archeologie van het Oude Nabije Oosten BA2	5	200	x	x	x	x
Museologie van het Oude Nabije Oosten	5	200	x	x	x	x
Seminar Oude Nabije Oosten Studies 2	5	200	x	x	x	x
Kerncurriculum: Wetenschapsfilosofie	5	200	x	x	x	x
Kunstgeschiedenis van Egypte en Syrië-Mesopotamië	5	200	x	x	x	x
Assyriologie						
Introduction to Sumerian	5	100	x			
Hittitisch I	5	200	x			
Werkcollege Akkadisch 1: Oudbabylonische brieven	5	300	x			
Sumerian texts: Gudea	5	200	x			
Werkcollege Hittitische teksten	5	200	x			
Cultuurgeschiedenis van Mesopotamië	5	200	x			
Egyptologie						
Koptisch 1	10	200		x		
Old Egyptian	5	300		x		
Koptisch 2	5	300		x		
Nieuwegyptisch	10	300		x		
Het Oude Nabije Oosten in breed perspectief						
Overzicht: Antieke Wijsbegeerte 1: van Thalès tot en met Plato	5	100			x	
Onderwerpen uit de Griekse papyrologie (tekst en in vertaling)	5	300			x	
Overzicht: Antieke Wijsbegeerte 2: van Aristoteles tot en met Neoplatonisme	5	200			x	
Cultuurgeschiedenis van Mesopotamië	5	200			x	
Kies één van de volgende werkgroepen van Oude Geschiedenis: Slavernij in de Grieks-Romeinse wereld óf Rijk van overvloed Romeins Italië van Augustus tot Hadrianus	10	300			x	
Hebreeuws en Aramees						
Targum Aramees	5	300				x
Jews and Judaism: An Introduction	5	100				x
The Linguistic Context of Biblical Hebrew 1	5	300				x
Biblical Hebrew 3	5	300				x
De gemeenschap van Qumran	5	300				x
Introduction to the Comparative Study of the Semitic Languages	5	300				x

Jaar 3	EC	Niveau	Assyriologie	Egyptologie	Het Oude Nabije Oosten in breed perspectief	Hebreeuws en Aramees
Gezamenlijke vakken						
Seminar Oude Nabije Oosten Studies 3	5	300	x	x	x	x
Scriptieseminar Oude Nabije Oosten-studies	0	400	x	x	x	x
BA Eindwerkstuk ONOS	10	400	x	x	x	x
Vrije Keuzeruimte Oude Nabije Oosten-Studies	30	-	x	x	x	x
Assyriologie						
Sumerian literary texts	5	300	x			
Werkcollege Akkadisch 2: Oudba bylonische brieven	5	300	x			
Epigrafie van het spijkerschrift	5	300	x			
Egyptologie						
Hieratische paleografie	5	300		x		
Egyptische Epigrafie	5	300		x		
Egyptische archeologie	5	300		x		
Het Oude Nabije Oosten in breed perspectief						
Thuis is waar de Lares zijn: De Romeinse familia en haar leden	10	400			x	
Kies het epigrafievak dat aansluit op de taal die in het eerste jaar is gevolgd: Noordwestsemitische epigrafie (300); Epigrafie van het spijkerschrift (300); Egyptische Epigrafie (300); Paleografie van de Griekse papyri 1 (200)	5	-			x	
Hebreeuws en Aramees						
Targum Aramees	5	300				x
The Linguistic Context of Biblical Hebrew 2	5	300				x
Noordwestsemitische epigrafie	5	300				x

BIJLAGE 3: BEZOEKPROGRAMMA

Day 1: Wednesday 5 June 2019 – Bachelors International Studies, Ancient Near Eastern Studies, Bachelor Classics (GLTC), Master Classics and Ancient Civilizations

08.30 – 08.45	Brief welcome
08.45 – 09.00	Installation of the panel
09.00 – 11.30	First meeting and reading of documentation
11.30 – 12.15	Faculty Board
12.15 – 12.45	Lunch
12.45 – 13.15	Programme Board and Coordinator of Studies of International Studies
13.15 – 14.00	Students and alumni International Studies
14.00 – 14.30	Staff International Studies
14.30 – 14.45	Panel meeting International Studies
14.45 – 15.00	Break
15.00 – 15.45	Programme Boards and Coordinators of Studies Ancient Near Eastern Studies, Bachelor Classics and Master Classics and Ancient Civilizations
15.45 – 16.30	Students Ancient Near Eastern Studies, Bachelor Classics and Master Classics and Ancient Civilizations
16.30 – 17.15	Staff Ancient Near Eastern Studies, Bachelor Classics and Master Classics and Ancient Civilizations
17.15 – 18.00	Panel meeting
18.00 – 18.30	Open consultation hour Area Studies I

Day 2: Thursday 6 June 2019 – Bachelor & Master Latin American Studies, Bachelor & Master Middle Eastern Studies, Bachelor & Master Russian (and Eurasian) Studies, North American Studies

08.30 – 09.00	Panel meeting and reading of the documentation
09.30 – 10.00	Programme Board and Coordinator of Studies Latin American Studies
10.00 – 10.30	Students Latijns-Amerikastudies and Latin American Studies
10.30 – 11.00	Staff Latin American Studies
11.00 – 11.15	Break
11.15 – 11.45	Programme Board and Coordinators of Middle Eastern Studies
11.45 – 12.15	Students Middle Eastern Studies
12.15 – 12.45	Staff Middle Eastern Studies
12.45 – 13.30	Lunch
13.30 – 14.15	Programme Board and Coordinators of Studies Russische Studies, Russian and Eurasian Studies, and North American Studies
14.15 – 15.00	Students Bachelor and Master Russian (and Eurasian) Studies, and North American Studies
15.00 – 15.45	Staff Russian (and Eurasian) Studies and North American Studies
15.45 – 16.00	Break
16.00 – 16.30	Alumni Russian and Eurasian Studies, North American Studies, and Latin American Studies
16.30 – 17.00	Alumni Middle Eastern Studies and Classics and Ancient Civilizations
17.00 – 18.00	Panel meeting

Day 3: Friday 7 June 2019 – Boards of Examiners

08.30 – 09.30	Panel meeting and reading of the documentation
09.30 – 10.30	Boards of Examiners Russian Studies, Art and Literature and American Studies, and Latin American studies
10.30 – 11.30	Boards of Examiners Middle-Eastern Studies, International Studies, and Classics and Ancient Civilizations
11.30 – 12.00	Panel meeting
12.00 – 12.30	Lunch
12.30 – 13.30	Final meeting management
13.30 – 16.30	Composing of final judgment
16.30 – 16.45	Break
16.45 – 17.30	Development dialogues – parallel
17.30 – 18.30	Report and drinks

BIJLAGE 4: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Selectie eindwerken

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek acht eindwerken bestudeerd van de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies (ONOS). Bij deze opleiding zijn vanaf het academisch jaar 2018-2019 vier tracks ingevoerd: 1. Assyriologie, 2. Egyptologie, 3. Hebreeuws en Aramees en 4. het Oude Nabije Oosten in breed perspectief. Binnen deze nieuwe tracks zijn nog geen bachelorscripties afgerond waarmee het panel in de selectie van eindwerken rekening diende te houden. De selectie werd gebaseerd op een lijst afgestudeerden van de periode 2016-2018, waarbij werd gezorgd voor een evenwichtige spreiding in cijfers, onderwerpkeuze en begeleiders. De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij QANU en zijn op aanvraag beschikbaar.

Vanwege de hoeveelheid te beoordelen opleidingen aan de Universiteit Leiden binnen het visitatiecluster Regiostudies zijn niet vijftien maar acht scripties van de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies geselecteerd. Er is een gedeelde examencommissie voor de B Griekse en Latijnse taal en cultuur, B Oude Nabije Oosten-studies, RM Classics and Ancient Civilizations, M Classics and Ancient Civilizations. Bij de verplichte vakken is er in totaal voor 20 EC inhoudelijke overlap met aanverwante programma's: voor 5 EC met de B Geschiedenis; voor 5 EC met de B Religiewetenschappen en minor Religion in a Changing World; het vak 'Kerncurriculum: Area Studies' (5 EC) is een verplicht onderdeel in zes Regiostudies bacheloropleidingen; het vak 'Kerncurriculum: Wetenschapsfilosofie' (5 EC) is een verplicht onderdeel in de meeste bacheloropleidingen van de Faculteit der Geesteswetenschappen. Bij de trackspecifieke vakken is er in totaal voor 85 EC inhoudelijke overlap met de aanverwante programma's B GLTC, B Geschiedenis, B Midden-Oostenstudies, B Religiewetenschappen en minor Religion in a Changing World. Aanvullend is er bij de B ONOS in het derde jaar nog een vrije keuzeruimte van 30 EC waarbij studenten kunnen kiezen uit een stage, of buitenlandverblijf, of een minor - waarbij verdere inhoudelijke overlap met aanverwante programma's kan ontstaan.

Bestudeerde documenten

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

Opleidingsoverstijgende documenten (faculteitsbrede bijlagen):

- Gids voor de Onderwijskwaliteitszorg;
- *Kwaliteitsborging Toetsing: een handreiking voor examencommissies*;
- Basisbeoordelingsformulier bachelor- en mastereindwerkstuk;
- Handleiding Examencommissies;
- Handleiding Opleidingscommissies;
- *Onderwijsvisie: Learning@LeidenUniversity*;
- Onderwijs- en examenregeling bacheloropleidingen en masteropleidingen Faculteit der Geesteswetenschappen;
- Regels en richtlijnen van de examencommissie Faculteit der Geesteswetenschappen
- *Tips bij Toetsen*;
- *Transferable skills at the Faculty of Humanities*;
- Flyers van Career Services Humanities (waaronder: *Your Future: From university to a career*);
- *Flyer Humanities Master's Buddy Programme*;
- Overview Leiden University Master's Programmes 2019-2020;
- *Expertisecentrum Online Leren Evaluatierapport 2017-2018*.

Informatiemap van de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten-studies met daarin:

- Cursusmateriaal 'Bijbels Aramees' (BA1), 'Archeologie van het Oude Nabije Oosten' (BA2), 'Seminar Oude Nabije Oosten-studies 3' (BA3);
- Rapporten van het opleidingsbestuur 2015-2018;
- Rapporten van de examencommissie 2015-2018;
- Notulen van de opleidingscommissie 2015-2018;

- Factsheets van Nationale Studentenenquête;
- Onderwijsvernieuwing
- Cursusevaluaties;
- Programmastatistieken (*Opleidingsjaarkaarten 2015-2018*);
- Toetsplannen ONOS.

Opleidingsspecifieke documenten en voorwerpen:

- Marc van de Mierop, *A History of the Ancient Near East ca. 3000-323 BC*;
- Kathryn A. Bard, *An Introduction to the Archaeology of Ancient Egypt*;
- Syllabus *Papyrological seminar: Coptic ostraca from the Theban region (Egypt)*;
- Robert Schiestl and Anne Seiler, *Handbook of Pottery of the Egyptian Middle Kingdom, Volume II: The Regional Volume*;
- Diverse opgravings- en tekengereedschappen.

Links op laptops:

- Leeromgeving van de geselecteerde vakken;
- Film met organisatiestructuur van de Faculteit der Geesteswetenschappen;
- Website van het Leids Papyrologisch Instituut;
- Website van Pleyte, de studievereniging Oude Nabije Oosten-studies;
- Database *Slavery, Abolition and Social Justice*;
- Promotiefilm van Oude Nabije Oosten-studies;
- Website van het Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten (NINO).